

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917.

Andra kammaren.

Nr 65.

Torsdagen den 24 maj.

Kl. 7 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde till en början av herr vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 18 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 371, med förslag till lag innefattande tillfälligt undantag från gällande inskränkningar i rätten att använda sparbanks vinst; samt nr 372, angående bidrag till tullstatens enskilda pensionsinrättning;

och beslöt kammaren hänvisa den förra propositionen till bankoutskottet och den senare till statsutskottet.

§ 3.

Vidare föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, statsutskottets utlåtanden nr 168—179 samt sammanstatta stats- och lagutskottets nr 4 utlåtanden nr 3 och 4.

§ 4.

Härefter föredrogos vart för sig bevillningsutskottets memorial:

nr 51, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig höjning av postavgifterna dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 52, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande i anledning av väckt motion med förslag till förordning om tonnageavgift.

De i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

§ 5.

Föredrogos, men blevo ånyo bordlagda bevillningsutskottets betänkanden nr 53—58, sammansatta bevillnings- och lagutskottets nr 2 utlåtande nr 1, bankoutskottets utlåtanden nr 53 och 55, jordbruksutskottets utlåtanden nr 99—108 samt andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 16.

§ 6.

Ang. lag med vissa bestämmelser mot oskäligen hyresstegring m. m. väckta motioner.

Till avgörande förelåg nu lagutskottets utlåtande, nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser mot oskäligen hyresstegring m. m. ävensom sju i ämnet väckta motioner.

Genom en den 16 april 1917 dagtecknad proposition, nr 254, vilken hänvisats till lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet hållna protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag med vissa bestämmelser mot oskäligen hyresstegring m. m.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft följande i ämnet väckta och till utskottet hänvisade motioner, nämligen

inom första kammaren

nr 47, av herr *von Koch*; och
nr 151, av herr *Wrangel*; samt

inom andra kammaren

nr 182, av herr *Pettersson* i Södertälje;
nr 417, av herr *Gustafsson* i Örebro;
nr 434, av herrar *Hage*, *Bäcklund*, *Höglund* i Strömstad och

Hansson i Gårda;

nr 455, av herr *Bolander*; och
nr 457, av herr *Persson* i Norrköping.

Utskottet hemställde,

1:o) att riksdagen måtte, med tillkännagivande att Kungl. Maj:ts förevarande proposition icke kunnat i oförändrat skick av riksdagen godkännas, i anledning av sagda proposition och i ämnet väckta motioner, för sin del antaga i punkten intaget förslag till lag med vissa bestämmelser mot oskäligen hyresstegring m. m.; och

2:o) att de i ämnet väckta motionerna, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under moment 1:o) hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

På förslag av herr vice talmannen beslöt kammaren, att det av utskottet framlagda lagförslaget skulle föredragas paragrafvis samt

att lagtext ej skulle uppläsas, såvida icke begäran därom framställdes av någon kammarens ledamot.

Ang. lag med
vissa bestämmelser
mot
oskäligen hyres-
stegring m. m.
(Forts.)

Punkten 1:o).

Lagförslaget.

Efter föredragning av 1 § yttrade:

Herr Källman: Herr vice talman! Kungl. Maj:t har ansett, att denna lag varit behöfvlig endast i de största städerna. Det har ju emellertid väckts åtskilliga motioner, där man påvisat behovet av att denna lag bleve tillämplig även i samhällen med mindre folkmängd än det antal Kungl. Maj:t föreslagit. Lagutskottet har tagit hänsyn till dessa motioner så till vida, att det förordat, att lagen må vara tillämplig i samhällen, som ha en folkmängd överstigande 5,000. Redan Kungl. Maj:t har emellertid räknat med, att lagen kunde erfordras i samhällen med mindre folkmängd än som från början antogs vara det lämpliga. Utskottet vill också, liksom Kungl. Maj:t, bereda möjlighet för andra samhällen än dem, som omnämnas i första stycket i första paragrafen att få lagen tillämplig. Därför har paragrafens andra stycke följande lydelse: »Konungen äger ock förordna, att lagen skall tillämpas i annan stad eller köping eller annat municipalsamhälle, så ock eljest i kommun eller del av kommun, varest uthyrning av omöblerade lägenheter för bostads-, affärs- eller annat ändamål förekommer i större utsträckning. Sådant förordnande varder ej meddelat, innan den myndighet, som utövar kommunens, köpingens eller municipalsamhällets beslutanderätt, yttrat sig i frågan.»

Jag vill nu säga ett ord beträffande sättet för dessa kommuner att hos Kungl. Maj:t göra framställning för att få lagen tillämplig inom sitt område. I det avseendet anför utskottet följande, jag skall citera ett par ord: »Några närmare stadganden om huru framställning i detta syfte skall göras har icke i lagen meddelats. Utskottet håller före, att denna sak bör och kan ordnas praktiskt och formfritt såväl vad initiativrätten angår som beträffande själva ansökningsförfarandet utan att särskilda lagstadganden därom erfordras.» Jag är ense med utskottet, att det naturligtvis icke kan vara erforderligt med några lagstadganden rörande detta ansökningsförfarande, men jag har en känsla av, att det finnes en hel mängd kommuner, som ha en mindre folkmängd än 5,000, där lagen vore av stort behov, men där man icke har så väl reda på hur man skall förfara för att få lagen tillämpad. Jag vet också, att behovet är synnerligen trängande i en del municipalsamhällen med en folkmängd som understiger 5,000. Jag vet det därför, att det förekommer ett rätt stort antal sådana i den valkrets, som jag representerar. Det ligger t. ex. ett municipalsamhälle inklämt mellan samhällen, där lagen *måste tillämpas* på grund av första stycket i första paragrafen och dessa samhällen ha lika stort behov av att få lagen tillämpad som de större samhällena.

Ang. lag med
vissa bestämmelser
mot
oskäligen hyres-
stegring m. m.
(Forts.)

Jag vill för det första ha påpekat, att det finnes en sådan bestämmelse i lagen, som möjliggör även för mindre samhällen att få lagen tillämpad, och hoppas att det därigenom möjligen kan bli känt för en eller annan uti de samhällen, varom här är fråga och som icke vet det. Jag vill därtill foga en vädjan till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, huruvida man icke kunde meddela de kommuner, jag här syftat på, genom ett cirkulär besked om saken. De finge på detta sätt upplysning om att lagen kunde bli till nytta även för dem. Så bråttom som det är att få lagen ut i det levande livet är jag icke säker på, att de hinna få kännedom om hur de skola förfara, om man icke underrättar dem på ett särskilt sätt. Jag har begärt ordet för att göra denna vädjan, det är syftet med mitt yttrande. Jag har icke något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan i den föredragna paragrafen.

Herr Persson i Norrköping: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att vid behandlingen av denna lags 1 § få säga några ord om en del bestämmelser i lagen. Jag vill redan från början tillkännagiva, att lagen till sitt innehåll i vissa delar ingalunda är sådan, som jag för min del och helt visst många hyresgäster med mig skulle önska, att lagen varit, ty den skulle helt visst i större utsträckning än som kommit att ske kunnat tillgodose alla de berättigade intressen, som göra sig gällande mot oskäligen hyresstegring.

Det är nu så, som den föregående talaren sagt, att enligt 1 § skall lagen äga tillämpning i stad, köping och municipalsamhälle med ett innevånareantal överstigande 5,000, och den skall kunna äga tillämpning även i andra, mindre samhällen, i alla städer, köpingar och municipalsamhällen och även i andra kommuner, där det finnes dåliga hyresförhållanden, om det är så att Konungen det förordnar. Emellertid skola vi taga i betraktande situationen här. Det är knappt troligt, att denna lag kommer att tillämpas i rimlig tid just i några andra samhällen än dessa städer, köpingar och municipalsamhällen med innevånareantal överstigande 5,000, ty innan framställning om lagens tillämplighet kommer till Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:t hinner höra vederbörande kommunala myndigheter, som skola höras, innan Kungl. Maj:t förordnar, att lagen skall tillämpas, och Kungl. Maj:t efter myndigheternas hörande hinner förordna, att lagen skall träda i kraft inom samhället, så är den 1 juli förbi, och då är lagen i stort sett verkningslös sedan. Ty de hyresförhöjningar, som komma att företagas i år före lagens trädande i kraft, komma att företagas före den 1 juli. De företagas redan dagligdags, och i en stor del fall tillämpas fyra månaders uppsägning även i mindre samhällen, och det är vanligt med åtminstone tre månaders uppsägning av hyreskontrakt, varefter hyrorna kunna höjas.

Man säger, att samhällets myndigheter skola höras. Vilka äro myndigheterna i detta fall? Det är stadsfullmäktige och muni-

cipalfullmäktige, som skola höras. Vad stadsfullmäktige beträffar, är det så, att de flesta stadsfullmäktige icke ha sammanträde i juni annat än möjligen i första halvdelan av juni, men i den sista halvdelan av juni ha de icke sammanträde, och man kan gå ut ifrån, att de icke ha särskild lust att utlysa extra sammanträde heller. De komma då icke in med sitt yttrande i tid, vadan lagen icke får tillämpning i detta samhälle, och dock skulle den enligt min uppfattning behöva tillämpas i alla samhällen, städer, köpingar och municipalsamhällen.

*Ang. lag med
vissa bestämmelser
mot
oskälighyres-
stegring m. m.
(Forts.)*

Vad 2 § och dess innehåll beträffar, har utskottet däri vidtagit vissa ändringar. Så har utskottet ändrat nämndsledamöternas antal och höjt det från 2 eller rättare sagt 3 till 5, så att det skall vara 4 representanter, som skola väljas av de kommunala myndigheterna, och de bestämmelser, som här införts, utgöra, såvitt jag kan förstå, en försämring för de mindre bemedlade hyresgästerna; men det är ju huvudsakligen för de små hyresgästerna, som man velat ha lagen till stånd. Nu har man föreslagit, att åtminstone en halvpårt av nämndens ledamöter och en suppleant skulle äga kännedom om de mindre bemedlades bostadsförhållanden. Det skulle alltså icke behövas mera än att *en* person skulle ha kännedom om eller intresse för de mindre bemedlades bostadsförhållanden, fastän detta ju är ett intresse som är så viktigt. Vem är det som tillsätter dessa nämnder? Det är stadsfullmäktige, och det är, som ju envar känner, så, att fastighetsägareintresset i våra stadsfullmäktige är synnerligen starkt, under det att hyresgästintresset där icke på långa vägar är så starkt företrätt som detta fastighetsägareintresse, därför att valen till stadsfullmäktige äro grundade på den 40-gradiga skalan. Det lyckas därför icke för de mindre bemedlade att få ett avgörande inflytande inom dessa stadsfullmäktige. Man har därför en stark misstanke, att om det icke finnes tillräckligt betryggande bestämmelser, så kommer intresset inom nämnden för hyresgästerna icke att bli så tillfredsställande, som det borde bli. Jag har inom lagutskottet föreslagit, att dessa nämndens ledamöter skulle föreslås av fastighetsägare och hyresgäster och att den kommunala myndigheten hade att företaga sitt val bland de sålunda föreslagna, men utskottet har icke velat vara med om detta, och därför är bestämmelsen sådan den är och kommer med säkerhet att medföra klagomål bland hyresgästerna.

I § 7 har även vidtagits en förändring, en förändring till det bättre, men jag fruktar för att den icke är tillräcklig. Den går ut på, att där icke hyresnämnd har hand om hyresavtalet, kan hyran höjas med 10 % utan vidare, men om hyran redan höjts till mer än 10 %, så äger icke hyresvärden att uttaga mera än denna hyra ökad med 5 %. Kungl. Maj:t hade föreslagit 15 %, och utskottet har sålunda föreslagit en nedsättning från 15 till 10 %, vilket måste anses som en förbättring. Men det finnes utsikt för att dessa i lag föreslagna 10 % komma att provocera en allmän förhöjning av 10 %. Min uppfattning är den, att med hänsyn till en del orter i

Ang. lag med
vissa bestä-
melser mot
oskäligen hyres-
stegring m. m.
(Forts.)

landet och ävenså en hel del fastigheter inom andra rätt så dyra orter ha icke tillräckligt starka skäl anförts för denna höjning till 10 %, utan procenten hade enligt min uppfattning kunnat vara än lägre. För att gardera sig i detta fall, där man ansett, att en högre procent skulle kunna få tagas ut, även där hyresnämnden icke bestämmer om avtalet, har man tillagt en bestämmelse, att nämnden äger rätt att i vissa fall fastställa en högre förhöjning. Det är rätt svårt att avgöra vilket som varit bäst, att alldeles taga bort procenten eller att pressa ned procenten till ett minimum, exempelvis 5 %, varigenom man icke skulle provocerat fram en allmän förhöjning av 10 %.

Jag vill vidare framhålla en bestämmelse, som icke är tillfredsställande. Man har infört denna lag vidtagit åtgärder, som kunna leda till, att lagen i stor utsträckning kringgås. Det förhåller sig så, att beträffande hyresförhöjningen skall lagen vara av retroaktiv verkan. Men då det gäller uppsägning, är lagen icke av retroaktiv verkan. Det går sålunda bra för en fastighetsägare att uppsäga hyresgäster före lagens ikraftträdande, och det har man redan hållit på med i viss utsträckning. Häremot kan icke något göras, utan hyresgästen blir tvungen att då avflytta och åsamka sig såväl utgifter för denna flyttning som ock andra kostnader, som bort vara överflödiga. Man har visserligen invänt, att det skulle möta stora svårigheter att låta lagen få en så stor retroaktiv verkan, som jag här framhållit, men jag tror dock icke, att dessa svårigheter skulle vara oöverkomliga. Enligt min uppfattning skulle lagen blivit bättre om de synpunkter, som jag här framfört, blivit mera beaktade. Men inom utskottet fanns medlemmar, som förfäktade andra meningar, vartill kom, att utskottet från fastighetsägarehåll bombarderades med en massa inlagor, ja, det hotades med, att, om vi gingo reservanternas väg, man skulle göra detsamma på motsatt kant. Följden härav skulle kunnat bli, att ärendet icke kommit att lika behandlas i båda kamrarna, utan att man väl måst vidtaga en sammanjämkning med det sannolika resultatet, att lagen blivit fördröjd ytterligare åtminstone 8 dagar, kanske ännu längre. Det är därför som jag icke avgivit någon reservation, utan jag har gått med på lagförslaget och yrkat bifall till detsamma, fastän detta skett av nödtvång, då jag icke anser att förslaget är fullt tillfredsställande. Jag har sålunda nödtvunget varit med om att yrka bifall till lagen, ehuru jag erkänner, att den i en del fall kommer att verka mot allt för oskäligen hyresförhöjning. I detta avseende fyller den sitt ändamål, men i andra avseenden kommer den icke att verka så som den bort verka.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den föreliggande paragrafen och även till övriga paragrafer.

Herr H a g e: Herr talman, mina herrar! Det skulle vara rätt frestande att göra ett yrkande om ändring i lagen, ty sådan den nu föreligger föreställer jag mig, att den blir i avseende på vissa samhällen nästan bara en gest. Den kompromiss, som synbarligen

ligger till grund för lagutskottets utlåtande, är nämligen sådan, att den, såsom vi här se, utestänger samhällen med under 5,000 invånare från att obligatoriskt falla under lagens giltighet. Det är ju mycket egendomligt, att man satt gränsen just där, då, enligt den statistik som finnes i Kungl. Maj:ts proposition nr 254 sid. 21, dessa orter med mindre än 5,000 invånare ha att uppvisa den största ökningen i hyrorna. Om man ser på denna statistik, så finner man, att ifråga om lägenheter på ett rum och kök hyresprisstegringen utgör 8,5 % inom samhällen med under 5,000 invånare, under det att den utgör 6,9 % inom samhällen med mellan 5 och 10,000 invånare, 6,8 % i samhällen med mellan 10 och 20,000 invånare och 7 % i samhällen med över 20,000 invånare, och genomsnittstalet är 7 %. Alltså i alla dessa fall ha just sådana samhällen, som ha under 5,000 invånare, kunnat uppvisa den största procentuella förhöjningen i hyrorna, om man får tro dessa uppgifter. Och följer man tabellen undan för undan, så finner man, hurusom genomsnittsförhöjningen för lägenheter på 2 rum och kök i samhällen med under 5,000 invånare är 7,9 %, under det att genomsnittet för samtliga orter för dylika lägenheter är 7,1 %, samt hurusom alltså samhällen med större invånarantal än 5,000, vilka alltså skulle falla under lagen, ha genomgående mindre konstaterad förhöjning av hyrespriserna än just dessa, som skulle ställas utanför lagen.

Jag förstår mycket väl, att man kan göra en kompromiss i ett utskott, men det verkar dock egendomligt, att kompromissen på detta sätt kommer att stå i strid med de orsaksförhållanden på vilka den planerade lagen måste byggas. Dessa konstaterade förhållanden borde i stället föranleda, att lagen tillämpades just i dessa samhällen, som ha den största förhöjningen i hyrespriserna.

Nu är det visserligen sant, att avsikten är att man skall kunna åstadkomma tillämpning av lagen även i samhällen, där den ej har obligatorisk giltighet. Men då skall det gå så till, att prövningen av saken skall gå den kommunala vägen, genom de kommunalt bestämmande myndigheterna, och där härskar ju som bekant den 40-gradiga skalan, och denna 40-gradiga skala är, såsom en föregående talare redan sagt, i hög grad en gynnare just av hyresvärdarna. Därtill kommer, såsom påpekats, att just vid denna tid på året är det mycket sällan sammanträden i dessa kommunalt beslutande institutioner. För övrigt finns det ju möjlighet inom dessa kommunala institutioner i många fall att rent av från motvilliga element bedriva obstruktion genom att bordlägga en sådan fråga. Även om det blir sammanträde för behandlande av en dylik framställning, så finns det sådana bestämmelser i kommunala arbetsordningar m. m., att man kan genomdriva en bordläggning av frågan, så att icke på avsevärd tid något beslut kommer till stånd.

Det var från denna utgångspunkt, som jag i min motion yrkade, att man skulle gå en annan väg. Man skulle gå den väg, om vilken utskottet säger, att den icke är lagtekniskt möjlig. Jag föreslog nämligen, att vederbörande samhällsmedborgare skulle ha rätt att genom en petition göra framställning till Kungl. Maj:t. Denna pe-

*Ang. lag med
vissa bestämmelser
mot
oskälig hyres-
stegring m. m.*
(Forts.)

Ang. lag med
vissa bestä-
melser mot
oskäligen hyres-
stegring m. m.

(Forts.)

tion skulle då inlämnas till Konungens befallningshavande, och frågan skulle sedan kunna avgöras av Kungl. Maj:t, utan att den behövde gå genom kommunal myndighets prövning. Nu kan jag mycket väl förstå, att det kan finnas svårigheter med att ordna saken på det sättet, men förslaget kan nog realiseras och jag vågar påstå, att det skulle gå fortare på det sättet. Det finns ju politiska organisationer inom samhällena, som kunde taga hand om en sådan opinionsyttring, samla in underskrifter på en sådan petition, och sedan kunde genom någon kommunal myndighet konstateras, att de personer, som skrivit under denna framställning, äro mantalsskrivna inom samhället, d. v. s. att framställningen verkligen är från personer, som ha behörighet att yttra sig i frågan. Sedan detta bestyrkande skett, skulle petitionen kunna insändas till Konungens befallningshavande, som då kunde tillstyrka eller avstyrka saken. På det sättet skulle det gå mycket fort att expediera ärendet, i stället för att gå den andra vägen genom dessa kommunala myndigheter. Om denna sak ytterligare kommer före en gång, t. ex. vid nästa riksdag — man kan ju tänka sig, att denna hyresförhöjning fortskrider, och att förhållandena bli sådana, att det blir skäl till ändring i lagen — så tycker jag, att det finns skäl att åtminstone taga upp en sådan tanke som denna till prövning, d. v. s. se till, om det icke är möjligt att komma fram denna väg.

Nu föreställer jag mig emellertid, att när det i det föreliggande lagförslaget talas om, att de kommunala myndigheterna skola yttra sig i saken, så innebär väl icke detta — det står kanske möjligen någonstädes i propositionen, fastän jag ej kan erinra mig det — att det ovillkorligen kommer att fordras ett *tillstyrkande* yttrande från den kommunala myndigheten, om Kungl. Maj:t skall bifalla den gjorda framställningen. Jag ser, att herr civilministern skakar på huvudet, och det gläder mig verkligen, att han har den uppfattningen. Ty då blir det ju kanske något större möjlighet, att saken skall kunna gå igenom. Då kan det ju bli så, att även i sådana samhällen, där genom den 40-gradiga skalans inverkan det kan bli ett avstyrkande av ett sådant förslag, detta likväl skall kunna gå igenom. Jag anser det vara fördelaktigt, att ha fått tillfälle att säga detta i kammaren, ty det är mycket möjligt, att man kommer att tro på sina håll i landet, att det skall vara ett majoritetsbeslut, innan det i sådana här fall blir någonting åtgjort i saken.

Herr talman! Jag har endast med dessa ord velat framhålla några synpunkter på denna sak. För min del skulle jag helst sett, att det kunde ske någon utvidgning av området för lagens obligatoriska tillämplighet, som nu begränsats till samhällen med minst 5,000 invånare, men då nu första kammaren redan fattat beslut i frågan, så vore det ju riskabelt, om ett annat yrkande skulle gå igenom i andra kammaren.

Under sådana förhållanden, herr talman, har jag intet yrkande att göra.

Herr talmannen, som under herr Hages anförande inträtt och övertagit ledningen av förhandlingarna, gav nu ordet till

Herr Cederborg, som yttrade: I ett par av de föregående anförandena har det gått igenom en ton, som tyder på en uppfattning från talarens sida, att lagförslaget i fråga icke skulle gå långt nog. Jag tror emellertid, att om man vill granska förslaget noggrannt, man skall finna, att en sådan uppfattning är oriktig. Och om man tänker på de starka och de berättigade intressen, som man här träder emot, så får man nog säga, att man gått så långt, som det gärna är rimligt. Jag vågar påstå, att om vi hade gjort det experimentet, som man i våra grannländer gjort, att tidigare taga fram saken till en lösning i den riktning, som här är föreslagen, så skulle tveksamheten ha blivit mycket större, ja, jag tror till och med att det då varit omöjligt att få saken igenom. Vi skola komma ihåg, att bland de berättigade intressen, som ett samhälle har anledning att skydda och som man här i viss mån träder emot, är också nödvändigheten av att så fort som möjligt efter krisen få upp den enskilda bostadsproduktionen igen. Det kan icke nekas, att en lagstiftning av förevarande art i viss mån motverkar detta, och det är därför framförallt som man får lov att vara försiktig.

Ang. lag med vissa bestämmelser mot oskälig hyresstegring m. m.
(Forts.)

Sådan lagen föreligger, tror jag för min del att man kan säga, att den skyddar alla berättigade intressen och skyddar mot missbruk, och något bättre kan man icke begära av lagen. I våra grannländer har man varit tvungen att treva sig fram steg för steg, att komplettera lagstiftningen med det ena stadgandet efter det andra, allteftersom förhållandena ha utvecklats sig, och när man ser efter, var de stå, skulle jag dock vilja påstå, att såsom totalitet står detta lagförslag i fråga om effektivitet fullt i jämnhöjd med de stadganden, som gälla i Norge och Danmark.

De anmärkningar, som ha riktats mot vissa detaljer i förslaget, bero nog delvis på missuppfattning av stadgandenas innebörd. Vad särskilt beträffar § 1 och den där gjorda skillnaden mellan samhällen med mer än 5.000 invånare, där lagen omedelbart träder i kraft, och samhällen med mindre än 5.000 invånare, där det behöves särskild framställning om lagens införande, så är det icke så, att det för ändamålet skulle behövas en framställning av den beslutande kommunala myndigheten, besluten med vederbörlig majoritet, utan framställningen hos Kungl. Maj:t kan göras, såsom uttryckligen säges i skrivelsen från bostadskommissionen och socialstyrelsen, av enskilda intresserade, av en hyresgästsammanslutning eller något dylikt. Det enda som är sagt i förslaget är, att om en sådan framställning kommer till Kungl. Maj:t, så skall Kungl. Maj:t, innan saken avgöres bereda vederbörande samhälle tillfälle att yttra sig. För ett dylikt yttrande kan naturligtvis i detta som i andra fall föreläggas viss tid, och det blir då vederbörande samhälles sak att antingen laga att den i allmänhet beslutande myndigheten kan sammanträda eller att på annat sätt ordna saken.

Till stöd för åsikten att man bort göra lagen omedelbart genomförbar även i de mindre samhällena åberopade herr Hage några procentsatser för hyresstegringarna i de mindre samhällena. Men det får man väl säga vara uppenbart, att om hyresstegringen där skiljer

Ang. lag med vissa bestämmelser mot oskäligen hyresstegring m. m. sig från vad man anser vara det normala och berättigade med endast 1 eller 2 %, så är det orimligt att ifrågasätta ett sådant ingrepp och så pass omfattande anordningar, som det här är fråga om. Lagen är, såsom det har sagts i motiven, ägnad att träffa missbruken och man skall gärna i det fallet gå så långt som möjligt.

(Forts.)

Men vid en så pass grannliga uppgift som den ifrågavarande är det givet, att om det rör sig om en skillnad på blott några få procent mellan vad man anser vara det så att säga matematiskt rätta i det föreliggande fallet och det som i verkligheten är begärt, så får man låta udda vara jämnt, och man är skyldig därtill, då man har så pass många olika faktorer att räkna med, som man här har att göra.

Den ändring, som är vidtagen av lagutskottet i § 2 och genom vilken nämndledamöternas antal har ökat från det ursprungligen föreslagna tre till fem, är naturligtvis gjord för att garantera en omsorgsfullare prövning av de föreliggande frågorna. Jag kan emellertid icke neka till, att jag i det hänseendet ställer mig litet skeptisk. Jag misstänker, att den ökade säkerhet, som man skulle vinna vid bedömandet, åtminstone i flertalet fall kommer att motvägas och mer än motvägas av den ökade tyngd, som förhandlingen inom nämnden får. Emellertid har jag i det hänseendet icke något motyrkande att göra, utan hoppas, att förhållandena därvidlag skola kunna, särskilt genom ingripande av fullt kvalificerade ordförande, få sin lyckliga lösning.

Herr Sven Persson hänförde sig till den ändring, som var vidtagen i § 7, nämligen den nedsättning i den föreslagna procentsatsen, som hade gjorts från 15 till 10 % i fråga om medgiven hyresstegring. Jag tror emellertid, att då han uttalade sig om denna sak, han utgick ifrån en uppfattning, som jag antager att lagutskottet icke har haft och som icke är riktig, men som kanske i viss mån får stöd genom en del uttryck i förslaget. Då man nu har föreslagit, att i vissa fall endast en ökning med vissa procent skall vara medgiven, så har man gjort detta icke för hyresnämnden, då den skall sätta sig att reglera en hyra, utan då man här i lagen föreslagit, att icke varje hyresstegring nödvändigtvis skulle underställas hyresnämnd, utan detta skulle vara frivilligt, har man dock velat skapa en garanti för att även husvärdarna skulle ha intresse av att till hyresnämnd hänskjuta de hyresavtal, där de betinga sig stegrad hyra.

Denna garanti har man velat vinna på den vägen, att man har sagt, att i fall hyresvärden icke hänskjuter hyresavtalet till hyresnämnden och det sedan händer, att han måste lagsöka hyresgästen antingen inför överexekutor eller inför domstol, så är han, om icke hyresnämnd fastställt den ökade hyran och om hyresgästen gör invändning, icke berättigad att få mer än den förutvarande hyran ökad med vissa procent. Man kunde icke gärna gå någon annan väg, därför att det naturligtvis icke kunde komma i fråga att låta exekutiv eller judiciell myndighet ingå i sådan här diskretionär prövning av hyresbeloppens skälighet, utan man fick lov att där bestämma sig för en viss procents höjning. Samtidigt har man i motiveringen, un-

der hänvisning till att vi torde ofrånkomligt stå inför en period av något ökade hyror, om vi vilja åter få se en privat bostadsproduktion, antytt, att denna procentsats bör utgöra en ledning för hyresnämnderna och en ledning för allmänheten såtillvida, att om ökningen håller sig inom denna procentsats, bör man icke, om man icke anser sig ha alldeles särskilda skäl därtill, gå till hyresnämnden, utan låta sig nöja.

*Ang. lag med
vissa bestämmelser
mot
oskälig hyres-
stegring m. m.
(Forts.)*

Detta är en sak. Nu har emellertid lagutskottet tillagt ett stadgande, som jag för min del, det får jag lov att erkänna, läst med en viss betänksamhet, nämligen det stadgande, som innehålles i sista punkten av 7 § och vilket stadgande synes innebära, att hyresnämnden skulle så att säga ex officio för ett samhälle eller för vissa delar därav bestämt fastslå, att beträffande hyresavtal, som innefatta ökning med blott ett visst antal procent, hyresnämnden icke inlåter sig i någon som helst prövning. Det är ju möjligt, att jag läst stadgandet fel och i så fall är jag glad, ty jag tror, att det skulle vara mycket betänkligt, om hyresnämnderna vägrade taga befattning med vilket som helst avtal, som hänskötes, eller bunde sig ofrånkomligt vid en viss procentsats.

Naturligtvis är det sedan så, att här vid olika paragrafer av förslaget kan finnas erinringar att göra, och naturligtvis finnes det önskemål, som icke blivit tillgodosedda, och naturligtvis kunde den ena eller andra parten önska att ett och annat stadgande gått mer eller mindre långt. Detta är emellertid, såvitt jag kan förstå, saker av föga betydelse i jämförelse med det stora gagn, som denna lag dock skulle skänka, nämligen en garanti mot de oförnekliga missbruk, som under sista tiden ha yppats. Skall emellertid lagen bli till det avsedda gagnet, så är det av vikt, icke blott att den går igenom och att den går igenom i samma skick i båda kamrarna, utan även att den blir antagen så fort som möjligt, ty varje dag som går ökar svårigheterna för hyresnämnderna och ökar antalet av de fall, där de bli urståndsatta att ingripa, åtminstone i fråga om uppsägning. Herr Sven Persson har redan i sitt anförande uttalat detta, och jag ber att få understryka hans uttalande. Jag ber alltså att få rikta en varm vädjan till kammaren att utan ändringar, som skulle fördröja lagens genomförande, bifalla det föreliggande förslaget.

Vidare anförde:

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! De bestämmelser, som innehållas i denna lag, äro av synnerligen ömtålig natur. Jag kan emellertid icke neka till, att det förefaller mig, som om både Kungl. Maj:t och sedan lagutskottet i stort sett lyckats att åstadkomma denna lag så acceptabel som möjligt. Jag kan dock icke underlåta att säga, att för min del hade jag önskat, att 12 och 13 §§ hade haft en annan lydelse. I 12 § är nämligen föreskrivet, att i varje sådant samhälle, som har ett invånarantal av 5,000 eller därutöver, skall varje husägare under hela den tid denna lag gäller vara skyldig att göra anmälan till hyresnämnden om varje lägenhet av ifrågava-

Ang. lag med
visa bestämmelser mot
oskäligen hyres-
stegring m. m.

rande beskaffenhet, som blir ledig till hyra, och om varje avtal om hyra, som under denna tid slutes. Gör han icke det, är han underkastad straff av böter från och med 5 till och med 500 kronor. Jag tycker, att detta stadgande förefaller mycket äventyrligt. I den nu gällande förordningen om medling i hyrestvister finnes en likartad bestämmelse, som emellertid är tillämplig endast under den förutsättning, att stadsfullmäktige ha beslutat att bestämmelsen skall gälla för samhället. Nu gäller nuvarande lagen ett tjugotal samhällen, men jag tror icke, att i något sådant samhälle ett dylikt beslut har fattats. Enligt nu föreliggande lagförslag skall emellertid i *alla* ifrågakommande samhällen dylika anmälningsskyldighet med ty åtföljande besvär, kostnader och trakasserier ske till hyresnämnderna, och dessa, som i Stockholm hittills haft att handlägga under tre månader omkring 100 ärenden, skulle väl efter det föreslagna stadgandet få att handlägga 30- å 50,000 på ett år och i proportion därefter i de mindre städerna. Jag kan icke hjälpa, att jag anser detta vara att gå för långt.

(Forts.)

Nu säger Kungl. Maj:t, att denna lag är grundad på de norska och danska lagarna. Norska lagen är icke i sin helhet intagen i den kungl. propositionen, men jag har för min del icke av propositionen kunnat finna, att den innehåller någon sådan bestämmelse. Vad danska lagen angår, så innehåller den en sådan bestämmelse, men, märk väl, denna skall gälla *blott i de kommuner, där kommunbestyrelsen har beslutat sådan*, således just så som jag skulle önska det vore här.

Jag skulle vara mycket frestad att, när vi komma till 12 och 13 §§, göra ett yrkande, då jag vet att detta icke skulle äventyra lagens antagande. Ty om första kammaren, såsom redan skett, antagit dessa paragrafer och andra kammaren avslår dem, kan en sammanjämkning naturligtast ske på sådant sätt att bestämmelsen modifieras så, att dess tillämpning skall vara beroende på de kommunala myndigheternas beslut.

Jag skulle vara mycket frestad att, när vi komma till 12 och 13 §§, göra ett yrkande, då jag vet att detta icke skulle äventyra lagens antagande. Ty om första kammaren, såsom redan skett, antagit dessa paragrafer och andra kammaren avslår dem, kan en sammanjämkning naturligtast ske på sådant sätt att bestämmelsen modifieras så, att dess tillämpning skall vara beroende på de kommunala myndigheternas beslut.

Nu har jag sagt min mening om hur jag anser att dessa §§ böra lyda, men efter de allvarliga vädjanden, som från alla håll skett, om att vi genast skola antaga lagen, vill jag icke påyrka någon ändring. Jag har emellertid velat säga min mening, och är det så, att den meningen skulle delas av herrarna här i allmänhet, så må den, som det vill, göra ett yrkande vid 12 § om dess upphävande och likaledes vid 13 § om upphävande av skyldigheten av obligatorisk hyresförmedling samt vid 17 § om upphävande av bestämmelsen om böter i detta fall, allt för att åstadkomma en sådan sammanjämkning. Resultatet av ett sådant beslut bleve ju, att lagen icke kom ut förrän åtta dagar senare. Jag kan icke bedöma, vilken verkan det skulle ha, men jag tror för min del, att det vore bättre att lagen kom till stånd åtta dagar senare och att den icke blev mottagen på det vis, jag föreställer mig att dessa bestämmelser komma att bli mottagna.

Jag har, som sagt, icke något yrkande, men om min mening vinner understöd, må vem som helst göra ett dylikt yrkande, när vi komma till vederbörande paragrafer.

I detta anförande instämde herrar *von Hofsten, Lundblad* och *Nilsson* i Linnäs.

Herr Petersson i Lidingö villastad: Herr talman, mina herrar! De föregående talarna ha i vissa punkter deklarerat sitt missnöje med bestämmelserna i lagförslaget. Men det må ju ock tacksamt erkännas, att ingen av dem framställt något yrkande på ändring, och jag har således den förhoppningen, att lagen skall kunna bringas igenom omedelbart och träda i kraft så snart som möjligt, vilket såsom åtskilliga föregående talare sagt, är synnerligen väl behöfligt, om den skall motsvara det ändamål, som man avser med densamma.

De anmärkningar, som gjorts, ha naturligtvis av de respektive talarna motiverats med skäl, som de ansett giltiga, men de ha icke talt om, vilka skäl, som å andra sidan föranlett utskottet att stanna vid det slut, som utskottet kommit till. Jag anser mig skyldig att ange dessa skäl, bland annat därför att det är min övertygelse, att om man väger skälen mot varandra, så komma utskottets skäl att te sig såsom de övervägande.

Vid första paragrafen har gjorts anmärkning mot det område för lagens tillämpning, som blivit utstakat. Det är så med denna lag att lika angeläget som det är, att den kommer till tillämpning, där den verkligen behövs, lika angeläget är, att den icke utsträcker till orter, där något verkligt behov av densamma icke föreligger. Var gränsen för omedelbar tillämpning skall dragas, är naturligtvis en ganska omtvistlig fråga. Vi ha inom utskottet liksom andra förslagsställare nödgats draga gränsen mera på känn, och vi ha då trott, att samhällen med 5,000 innevånare skulle vara en lämplig gräns, d. v. s. att inom samhällen av den storleken eller därutöver hade man att räkna med ett större antal hyresförhållanden, som behöva regleras. Sedan är det ju, såsom redan påpekats, lämnat öppet för vilket samhälle som helst, där ett behov framträder, att få lagen satt i tillämpning. En föregående talare har redan bemött her Hages motion och hans framställda anspråk på att det skulle i lagen utstakas särskilda former för detta. Jag vill säga, att utskottets förslag är fördelaktigare och lämnar lättare tillgång att få lagen antagen i ett samhälle, där den behövs, än det av herr Hage framställda förslaget. Ty det kräves ju, mina herrar, ej mer än att ett fåtal eller en av samhällets invånare gå in till Konungens befallningshavande med en anhållan därom och framföra sin mening om behovet av lagens tillämpning inom samhället. Då föranstaltar Konungens befallningshavande om en undersökning, infordrar antagligen på samma gång yttranden från den kommunala myndigheten, och insänder handlingarna till Kungl. Maj:t, varigenom man varder kvitt de ansökningsrätten inskränkande bestämmelser, som innehållas i herr Hages motion.

Här har vidare gjorts anmärkning mot andra paragrafen i avseende på hyresnämndens sammansättning. Utskottet har där fått dubbla anmärkningar. Herr Sven Persson anser, att kvalifikationerna för den ena sidans ledamöter icke äro lämpligt uppställda, och herr Cederborg gör gällande, att det hade varit bättre, om nämnden bestått av endast tre ledamöter.

Mina herrar! Jag har olyckligtvis blivit ganska förkyld, kan ej tala högre. Jag vore därför tacksam, om kammaren ville tillåta

*Ang. lag med
vissa bestämmelser
mot
oskäligen hyres-
stegring m. m.*
(Forts.)

Ang. lag med vissa bestämmelser mot oskäligen hyresstegring m. m.

dem, som händelsevis intressera sig för vad jag har att säga, att få höra på, men det torde vara omöjligt under det allmänna samspråk, som råder i kammaren; jag tillåter mig därför hemställa, att de av herrarna, som icke intressera sig för saken, i stället ville föra sin konversation i korridorerna.

(Forts.)

Mot herr Cederborgs anmärkning i avseende å hyresnämndens sammansättning vill jag påpeka, att denna nämnd fått sig anförtrodd en synnerligen vittgående dömande uppgift. Den bestämmer efter sitt fria skön det hyresbelopp, som både hyresvärd och hyresgäst måste nöjas med, och den bestämmer detta belopp definitivt, så att det icke finnes någon utväg öppnad till klagomål över nämndens beslut. Nämnden har således samma dömande befogenhet som en vanlig skiljenämnd. Med avseende å de stora ekonomiska intressen, som det här gäller, ha vi ansett det vara önskvärdt och nödigt att åt den nämnd, som utrustas med sådan befogenhet, även gives en sådan sammansättning, att man däri har bästa möjliga garantier för att utslaget skall bli så väl avvägt som möjligt. Det är skälet för femmannanämnden, och det skälet är så starkt, att jag är övertygad om, att det vida överväger den betänklighet för tungroddhet hos nämnden, som herr Cederborg uttalar.

Vad beträffar herr Sven Perssons anmärkning att det icke stadgats, att båda de ledamöter i nämnden, som skola väljas från hyresgästernas sida, skola vara särskilt underkunniga om de mindre bemedlades bostadsförhållanden, utan att detta kompetenskrav uppställts endast för »åtminstone den ene ledamoten och den ene suppleanten» så är denna bestämmelse direkt föranledd och beroende av en annan omständighet, den nämligen, att lagen gäller *alla* lägenheter, stora som små, och gäller till och med affärslokaler och lokaler för annat ändamål. Det är då inte möjligt, såvitt jag förstår, att utan orättvisa mot det stora antal medborgare, som bli underkastade denna lag och som hyra eller uthyra annat än smålägenheter, — det är icke möjligt utan orättvisa mot dem att föreskriva, att hyresgästerna skola representeras endast och allenast av två, som äro särskilt underkunniga om de mindre bemedlades bostadsförhållanden. Det måste även på den sidan finnas någon som har kannedom om och blick över hyresmarknaden även i fråga om större lokaler.

Vidare har anmärkning gjorts mot 7 § i fråga om de där upptagna procentsatserna. Därmed förhåller sig så, att när hela hyresregleringen lagts in under en nämnd med den befogenhet, som ovan angivits, så vore det att förutse, att nämnderna skulle bli så överhopade med göromål, att det icke vore möjligt för dem att inom rimlig tid hinna ordna alla olika parters mellanhavanden, om de skulle nödgas ta hand om varenda en av dessa hyresfrågor. Därför har man velat draga en gräns, av den innebörd, att, om hyresstegringen icke överstiger den gränsen, så behöver hyresavtalet icke dragas under nämnden för att vara exekutivt. Men hyresförhöjningen *kan* i allt fall dragas under nämnden om någon av sakägarna finner skäl därtill. Nämnden *kan* således och är, i händelse

den därtill uppfordras, *skyldig* att pröva, huruvida även en lägre förhöjning av den i 7 § angivna är skäligen eller om den tilläventyrs bör nedsättas.

Ang. lag med vissa bestämmelser mot oskälig hyresstegring m. m.
(Forts.)

Det kungl. förslaget satte gränsen till femton procent. I avseende härå vill jag säga, att det uppenbarligen icke finnes någon möjlighet att i lag uppställa en procentsats, som är skäligen och rimlig, lika för hela riket. Det som ur hyresförhöjningssynpunkt är skäligt, billigt och rimligt i Stockholm, är det uppenbarligen icke i Trosa eller Gränna eller någon annan sådan småstad. Därför väcktes i utskottet det förslag att man skulle ta bort denna gräns ur lagen och i stället låta hyresnämnden för varje särskild ort bestämma en gräns, intill vilken ett ökat överenskommet hyresbelopp skulle vara exekutivt, utan att underställas nämndens prövning. Detta väckte emellertid betänklighet från annat håll i det man ansåg svårt att icke ha någon som helst vägledande norm i lagen, och så enade sig de olika meningarna därom, att en procentsats av tio procent inrycktes i lagen. Den är lägre än den av Kungl. Maj:t förslagna och antagligen den lägsta, som under nuvarande förhållanden rimligen kan ifrågasättas inom ett samhälle, där över huvud taget lagen är behövlig. Men på samma gång lämnas möjlighet för hyresnämnden inom detta samhälle att bestämma en högre procentsats så att en förhöjning av exempelvis 15—20 procent, kan förklaras vara exekutiv, utan att underställas nämndens prövning. Jag tror att svårigheten med gränsbestämningen är löst ganska lyckligt genom en sådan bestämmelse.

Det är ett uppenbart missförstånd av lagstadgandet, när herr Cederborg antager, att detsamma skulle innebära, att nämnden icke skall taga befattning med hyresbelopp, som icke överskrida den på ena eller andra sättet bestämda procentgränsen. Nej, så är det icke skrivet, och så kan det icke läsas. Då skulle man också tolka första delen av 7 § på samma sätt, men där är ej fråga om annat än till vilket belopp en höjd hyra kan exekutivt uttagas, utan att nämnden särskilt prövat befogenheten av förhöjningen. Det sista stycket refererar sig uttryckligen till det första; och där står således att nämnden äger med avseende å förhållandena inom dess verksamhetsområde bestämma att större förhöjning av betingat hyresbelopp än de 10 procenten må för området gälla, såsom exekutivt utan att underställas nämndens prövning. Hela denna sak har intet att göra med nämndens rätt och plikt att pröva en hyresfråga som drages under densamma, vilken rätt och plikt kvarstår oförändrad evad höjningen av hyran är större eller mindre.

Herr Sven Persson deklarerade sitt missnöje med att icke lagen har retroaktiv verkan i avseende å sådana *uppsägningar*, som skett före lagens ikraftträdande. Sådant vore emellertid helt enkelt omöjligt och går icke att stadga. Om en person, innan lagen kom till stånd, uppsagt en hyresgäst och dagen därpå uthyrt lägenheten till en annan, och därtill den uppsagda hyresgästen gått och hyrt en ny lägenhet så skulle uppsägningens ogiltighet kunna föranleda att flera olika hyresavtal måste rivas upp och de mest

Ang. lag med
vissa bestä-
melser mot
oskälilig hyres-
stegring m. m.
(Forts.)

komplicerade förhållanden inträda så att tilläventyrs både hyresvärd och hyresgäst icke visste, vad de hade att rätta sig efter; hyresvärderna måste kanske bjuda ut sin lägenhet på nytt och hyresgästen vore kanske tvungen att söka sig något nytt o. s. v. Då är det bättre, att låta uppsägningar och redan träffade hyresavtal gälla, och att reglera saken på det sätt, att det nya hyresavtalet underställes nämndens prövning och hyran bringas ned till skäligen nivå, om så behöves.

Slutligen vill jag uppehålla mig vid den anmärkning, som herr Zetterstrand gjorde. Han tyckte icke om den stadgade anmälningsskyldigheten för hyresvärdarna i avseende å lediga lägenheter, hyror o. s. v. Emellertid har en sådan anmälningsskyldighet i utskottet ansetts som ett nödvändigt komplement till lagen och till den befogenhet som givits hyresnämnden. Skall hyresnämnden bestämma om hyresbeloppet med den suveräna makt, som är given åt den, så är det nödvändigt, att hyresnämnden får en ingående överblick över förhållandena på hyresmarknaden inom samhället. Den överblicken fås icke på något annat sätt, än genom anmälan om lediga eller uthyrda lägenheter och om avtalade eller fordrade hyror; och jag tror säkert, att den delen av hyreslagens bestämmelser kommer att bli den minst överklagade och minst kända.

Herr Zetterstrand åberopade exempel från Danmark. Jag har svårt att komma till rätta med detta, ty i en motion, som väckts i förevarande ämne finnes intagen en lag om tillägg till lagen av den 9 juni 1916 om »Fastsättning av Husleje». Denna tilläggslag är utfärdad den 22 december 1916, och dess 8 § innehåller, att i kommuner, i vilka huslejenämnd är nedsatt, äro husägare, som efter den 1 september 1916 uppsagt hyresgäst, pliktiga att inom 14 dagar efter lagens ikraftträdande meddela nämnden upplysningar härom samt om grunden till uppsägningen och om den årliga legosumman för den uppsagda hyresgästen och för den nya hyresgästen, eller, såframt lägenheten icke blivit uthyrd på nytt, dess framdeles gällande legovärde. Såvitt jag förstår är detta lika generellt som det svenska stadgande, som nu föreslagits. —

Ja, härmed har jag yttrat mig om de olika anmärkningar, som framställts mot lagen. Jag vill icke taga herrarnas uppmärksamhet vidare i anspråk, utan endast förena mig med föregående talare i en vördsam hemställan till kammaren att om möjligt taga denna lag utan ändring i de speciella punkterna. Det har varit medvetandet om nödvändigheten av att denna lag kommer till stånd och träder i tillämpning så fort som möjligt, som inom utskottet föranlett att de olika meningar, som naturligtvis där gjort sig gällande, dock kunnat förenas på sätt som skett i detta betänkande som nu föreligger för riksdagen utan några reservationer. Lagen är i detta skick antagen i första kammaren. En ändring i denna kammare på någon paragraf måste ha till följd ett uppskov med lagens trädande i kraft, icke på åtta dagar, såsom herr Zetterstrand sade, utan åtminstone på fjorton dagar, kanske något mer. Ingenting kan nämligen göras för en sammanjämkning förrän efter pingsten, sedan

behöves det tid för ärendets behandling i utskottet ånyo, tid för tryckning och tid för bordläggning och behandling i kamrarna. Jag är övertygad om att fjorton dagar gå åt härför och kanske litet till.

Under dessa förhållanden, herr talman, tillåter jag mig förnya min hemställan till kammaren att godkänna det av lagutskottet här framlagda lagförslaget.

*Ang. lag med
vissa bestämmelser mot
oskäligen hyres-
stegring m. m.*
(Forts.)

Herr Zetterstrand: Jag vill med anledning av herr Peterssons i Lidingö villastad yttrande påpeka, att det står i 3 § av danska lagen, att om det är någon, som *höjer* hyran, skall han göra anmälan, men det står i 17 §, att kommunbestyrelsen är berättigad att för åvägabringande av statistiskt material angående bostadsförhållandena ålägga *generell* anmälan. Det är denna generella anmälningsskyldighet, som jag icke vill ha vidsträcktare än den danska lagen bestämmer, d. v. s. att sådan skyldighet skall inträda först om kommunalstyrelsen bestämmer det. Det må gärna vara så, att om hyra höjes det skall göras anmälan. Det blir då icke på långt när så många anmälningar.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Stenberg: Herr talman, mina herrar! Jag behöver knappast för min del framhålla angelägenheten av att denna lag blir antagen så snart som möjligt, ty alla, som uppträtt här, ha påpekat vikten härav. Men den anmärkning, som framstälts av herr Zetterstrand, uppkallar mig till att säga några ord i den fråga, han berört. Herr Zetterstrand vände sig mot bestämmelserna i 12 och 13 §§. 12 § innehåller bestämmelse om att i samhällen, där lagen äger tillämpning, det skall åläggas var och en, som uthyr lägenheter, att anmäla hyresledighet och att anmäla ingångna hyresavtal. Herr Zetterstrand menade, att denna föreskrift, som i lagen fått en obligatorisk karaktär i motsats till vad förhållandet är i den gällande administrativa förordningen, skulle medföra mycket stort besvär för hyresnämnderna. Jag tror han sade, att man skulle kunna tänka sig, att i Stockholm 40 å 50,000 ärenden skulle på det sättet komma under nämndens behandling. Jag vill då erinra om, att här endast är fråga om att *uppgifter* skola lämnas till nämnden av dem, som uthyra lägenheter. Det blir icke ett ärende av varje sådan uppgift, som kommer in, utan nämnden samlar blott dessa uppgifter såsom en statistik, vilken, såsom redan påpekats av herr Petersson i Lidingö villastad, är synnerligen behöflig för att nämnderna skola kunna bedöma ställningen på bostadsmarknaden.

Det vore enligt min mening ganska olyckligt, om denna bestämmelse uteslötes. Jag kan i det hänseendet också hänvisa till ett yttrande, som chefen för civildepartementet hade, då propositionen i detta ärende beslöts. Han framhöll då i ett särskilt uttalande till statsrådsprotokollet, att denna lag nog behöves med hänsyn till de svåra förhållanden, som vore rådande på hyresmarknaden, men han yttrade samtidigt, att han ville betona, att denna lagstiftning endast vore en av världskrisen betingad tillfällig nödfallsutväg och

Ang. lag med
vissa bestä-
melser mot
oskäligen hyres-
stegring m. m.
(Forts.)

att en varaktig lösning av bostadsfrågan måste sökas på andra vägar. Han syftade främst på den bostadspolitik, som han ansåg måste föras från kommunernas sida. Den måste bli förutseende och effektiv, yttrade han, och för att denna politik kunna bli sådan fordrades det en klar överblick av bostadsmarknadens läge i olika avseenden och av dess utvecklingstendenser. Det är huvudsakligen för att möjliggöra en sådan överblick, som denna föreskrift om anmälningsskyldighet är föreslagen. Civilministern gick så långt, att han sade, att om också denna lagstiftning, som nu är förelagd riksdagen, i övriga delar icke borde ha annat än provisorisk karaktär, vore det skäl att tänka på, om icke föreskriften om anmälningsskyldighet borde få varaktig karaktär, så att den föreskriften skulle komma att gälla även efter den begränsade tid, för vilken lagen nu skulle bliva gällande.

Vad beträffar de jämförelser, som under debatten gjorts med förhållandena i Danmark och Norge, skall jag be att, till komplettering av vad som sades om dessa jämförelser av herr Petersson i Lidingö villastad, få påpeka, att i Danmark och Norge lagen är lagd på ett annat sätt än i Sverige. I Danmark och Norge är prövningen av en höjd hyra obligatorisk; hyran gäller icke i något fall, såvida icke prövning av nämnd försiggått. Men här i Sverige är det ju så, att man icke vill draga alla frågor om hyreshöjning under nämndernas prövning, utan, om hyreshöjningen håller sig inom en viss gräns, blir den höjda hyran exekutiv, även om icke nämnden har prövat densamma. Då sålunda nämnderna icke få under sin prövning alla frågor om hyreshöjning, är det givetvis särskilt påkallat, att det åstadkommes en fullständig, för nämnden tillgänglig statistik, och denna vinner man genom förevarande anmälningsskyldighet.

Jag vill sluta med att uttala den förhoppningen, att lagen skall bli antagen i denna kammare, liksom den blivit i första kammaren, utan några ändringar, på det att den må kunna så fort som möjligt träda i kraft. Det är ju av vikt, att den tid av fyra månader, för vilken den i visst hänseende skall ha retroaktiv kraft, så fort sig göra låter blir fixerad.

Herr H a g e: Herr talman! Jag kan icke låta det påståendet stå oemotsagt, som gjordes av herr Petersson i Lidingö villastad, när han sade att det förslag, som lagutskottet här framlagt, med avseende på mindre samhällen skulle lättare och effektivare åstadkomma att dessa samhällen skulle komma i åtnjutande av de fördelar lagen medförde, än det förslag, jag framställt. Det påståendet grundade sig synbarligen på det förhållandet, att när det gällde en framställning, så skulle enligt Kungl. Maj:ts och lagutskottets förslag framställning behöva göras endast av några få personer, under det att däremot det petitionsförfarande jag föreslagit skulle innebära, att ett någorlunda stort antal personer i samhället måste göra framställningen. Det är alldeles givet, att i den punkten det är fördelaktigare med det förfarande, som innehålles i denna lag, som nu kommer att antagas än med den anordning, som jag tänkt mig. Men det är att märka, att enligt

mitt förslag skulle aldrig det i lagen föreslagna prövandet genom kommunal myndighet behöva tillgripas, och det är givetvis just detta, som åstadkommer svårigheter för att bestämmelsen skulle komma till tillämpning i vissa samhällen. Det är också detta, som kan antagas komma att förseña den slutliga handläggningen av hela frågan. Jag vågar alltså, trots allt, det påståendet, att det skall icke kunna bli lättare, utan tvärtom, i dessa mindre samhällen att få igenom en sådan bestämmelse genom det i lagförslaget och utskottets utlåtande föreskrivna behandlingssättet än genom det enkla petitionsförfarande, utan prövning av kommunal myndighet, som jag föreslagit.

*Ang. lag med
vissa bestämmelser
mot
oskälilig hyres-
stegring m. m.*
(Forts.)

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet von Sydow: Herr talman, mina herrar! Jag skall endast be att få lämna en upplysning i anledning av den siste ärade talarens anförande. Här har erinrats om svårigheterna att få denna lag tillämpad inom smärre samhällen. Emellertid vill jag meddela, att redan i sammanhang med propositionens beslutande från civildepartementets sida vidtogos åtgärder för att genom kommunala centralbyråer sprida kännedom om innehållet i propositionen till städer och andra samhällen just i det syftet, att de skulle kunna redan på förhand sätta sig in i lagbestämmelserna och i sin ordning vidtaga åtgärder för att bestämmelserna skulle kunna träda i tillämpning.

Jag ber också få påpeka, att saken mycket lätt kan ordnas på det sättet, att det väckes motion i vederbörande kommunalförsamling och att, därest denna icke skulle leda till något resultat, man under åberopande av yttrande, som i anledning av motionen avgivits, går in till Kungl. Maj:t med begäran om lagens tillämpning. Då är yttrandet redan på förhand färdigt och något vidare remissförfarande behöves icke från Kungl. Maj:ts sida. Det kan sålunda hastigt nog låta sig göra att lagen kommer i tillämpning uti de samhällen, där sådant överhuvud taget finnes nödigt.

Vidare anfördes ej. Paragrafen godkändes.

Aterstående delar av lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets hemställan i punkten 1:o) förklarades vara besvarad genom kammarens beslut i fråga om lagförslaget.

Punkten 2:o).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag angående det i nästföregående paragraf omnämnda ärendet.

§ 8.

Anmälades och godkändes lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 192, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser mot oskäligen hyresstegring m. m. ävensom sju i ämnet väckta motioner.

§ 9.

Ang. främjande av manskapsrekryteringen vid armén.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående främjande av manskapsrekryteringen vid armén yttrade:

Herr Bogren: Herr talman! Utskottet tillstyrker här riksdagen att bifalla, vad Kungl. Maj:t föreslagit i propositionen nr 299, nämligen åtgärder för underlättande av rekrytering av arméns stamanställda. Jag ber, herr talman, att i samband med att kammaren nu går att fatta detta beslut få till protokollet göra några erinringar och påminnelser.

Orsaken till att Kungl. Maj:t framkommit med detta förslag, är det uppseendeväckande stora antalet vakanser bland arméns stamanställda. Enligt 1914 års härordning fordras en årlig rekrytering av i runt tal 5,000 volontärer. Det visar sig av vad som framhållits i propositionen, att man icke har lyckats att uppnå närmelsevis hälften av detta land, ja, icke ens 2,000. Med anledning av detta stora vakansantal tillkallade Kungl. Maj:t i februari i år tre sakkunniga, högre officerare förresten, för att utreda detta ärende och för Kungl. Maj:t framlägga förslag.

Jag kan icke neka mig nöjet att för kammaren andraga något av vad dessa sakkunniga på området ha anfört. Först tala de om orsakerna till dessa sorgligt stora vakanser, och då säga de, att dessa äro huvudsakligen tvenne. För det första är det den rådande högkonjunkturen med ty åtföljande goda arbetsförtjänster, och för det andra den försvarsfientliga agitationen. För att råda bot på detta onda föreslå nu de sakkunniga åtskilliga åtgärder, bl. a. anställningspremier för dem, som förut varit stamanställda i armén och möjligtvis skulle vilja taga förnyad lega, samt rekapitulationspremier för i tjänst varande volontärer, vilkas anställningstid går ut. Vidare talas det om det gamla, jag höll på att säga, förfelade medlet civilanställning. Det har visat sig, att varken rekapitulationspremierna eller hoppet om civilanställning ha förmått fylla den uppgift, som man hade hoppats, att de skulle fylla, nämligen råda bot på detta stora vakanstal.

Det är glädjande att se, att föredragande statsrådet, chefen för kungl. lantförsvarsdepartementet har haft en klarare syn på dessa frågor än de s. k. sakkunniga. Orsakerna till de stora vakanserna finner herr statsrådet vara de ringa framtidsutsikter, som de unga männen ha på denna bana. Det är särskilt att lägga märke till denna klara blick på det sanna förhållandet här. Det är visserligen

sant, att beföringsmöjligheten på banan i någon mån har förbättrats genom inrättandet av furirgraderna och att dessas lönevillkor i någon mån ha upphjälpts. Men ändå kvarstår det faktum, att de unga männen, som stanna kvar i armén låt oss säga i nio år, vilket anses vara det önskvärda, eller kanske därutöver, ha ganska ringa utsikter att sedan slå sig på en ny levnadsbana vid en 28 å 30 års ålder. Åtminstone torde det möta ganska stora svårigheter. De få en avskedspremie av högst 1,000 kronor. Detta är en ganska ringa hjälp för att därmed börja en ny levnadsbana.

Men herr statsrådet har vidrört också en annan orsak till icke allenast de ökade vakanserna utan även till vad som är för armén ännu viktigare att få hjälp mot, nämligen den sjunkande nivån av materialets kvalitativa beskaffenhet. Herr statsrådet pekar så riktigt på de verkliga orsakerna, då han säger, att genom 1901 års härordning slopades den förut verkligt goda underofficersutbildning, som vi hade i våra fasta underofficersskolor. Dessa underofficersskolor, säger herr statsrådet mycket riktigt, lockade till sig de mera begåvade allmogesönerna. De fingo där en ganska god utbildning, som icke allenast gjorde dem skickliga såsom underofficersämnen utan även dugliga i det praktiska livet. Av egen erfarenhet känner jag, att dessa skolor verkade mycket tilldragande, och den utbildning, som där erhöles, var synnerligen användbar även i det praktiska livet. Så som utbildningen nu sker, har följden blivit den, att endast mindre önskvärda element dragas till dessa utbildningskurser, och de taga anställning i armén endast tillfälligtvis. Jag tror, att herr statsrådet har pekat på ett av de rätta medlen för att råda bot på dessa missförhållanden, nämligen de stora vakanserna samt den mindre goda kvaliteten av dem som taga anställning, då han pekar på de förbättrade underofficersskolor, som man nu äntligen skulle slå in på att organisera. Jag skulle här i detta sammanhang, herr talman, vilja på det allra allvarligaste vädja till herr statsrådet att med all kraft taga itu med ordnandet av denna högre underofficersutbildning, som han nämner här.

Det är vidare en sak till. Det är något smärtsamt, att jag i statsrådsprotokollet icke finner, att herr statsrådet haft blicken riktad på det andra, jag höll på att säga, universalmedlet för förbättrande av rekryteringen av arméns manskap. Det är ett medel, som denna kammare under den närmaste tiden åtminstone tvenne särskilda gånger tryckt på ganska hårt, nämligen att bereda möjlighet för de dugande underofficerarna att vinna beföring till officersgrad. Med den kända framtidsblick, som den nuvarande chefen för lantförsvarsdepartementet visat sig äga, hade jag tänkt mig, att han även skulle ägnat denna av andra kammaren uttalade uppfattning någon uppmärksamhet och något erkännande i denna proposition. Min övertygelse är, att om de unga männen veta, att de genom pliktrohet, genom förvärvande av icke allenast militära färdigheter utan också kunskaper såväl på det humanistiska området som på det rent militära, genom ett oavlåtligt arbete, ett värdigt uppförande, kunna avancera och bereda sig även på denna bana, och icke

Ang. främjande av manskapsrekryteringen vid armén.
(Forts.)

Ang. främ-
jande av man-
skapsrekryte-
ringen vid
armén.
(Forts.)

minst på denna bana, en både tryggad och ansedd framtid, så skulle detta i allra högsta grad bidra till att avhjälpa de här ifrågavarande missförhållandena. Jag tror, herr talman, att så länge som man säger nej och nej till detta berättigade krav, som andra kamraren ett par gånger har framfört, så får man förgäves använda både anställningspremier, rekapitulationspremier och avskedspremier — det skall dock icke lyckas att förse vår underofficerskår med sådana element av unga män, som man önskar, och om man har lyckats förvärva några bättre förmågor, så fruktar jag, att de snart lämna sin anställning. Jag tror, att det skulle vara nyttigt, om vederbörande, som har vår armés ledning om hand, ville beakta just dessa tvenne synpunkter: den högre underofficersutbildningen — naturligtvis också förbättrade lönevillkor för underofficerarna — samt fritt avancemang för dem, som genom skicklighet och kunskap därför gjort sig värdiga. Jag tror, att man då skulle nå målet säkrare än genom dessa halvmesyrer med premier. Framför allt bör man icke slå in på den väg, som de förut nämnda sakkunniga ha anvisat Kungl. Maj:t, nämligen tvångsuttagning.

Jag har, herr talman, velat foga dessa erinringar till det beslut kamraren nu går att fatta. Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr Lithander: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren yttrade, att civilanställningen varit ett förfelat medel, och det är ju möjligt, att den i vårt land icke har nått den verkan, som det medlet kan hava. Det är dock ett faktum, att i andra länder, där den militära organisationen står högt, detta medel är ett av de förnämsta för att fylla den brist, varav även vår armé för närvarande så lider, att tillgodose behovet av underbefäl. Det är ju först på senaste åren denna sak beaktats här, och den har ju dock inom vissa områden med goda resultat prövats. Jag ville därför bara med några ord uttala, att vi ingalunda få underskatta den vägen utan pröva och se i vad mån vi kunna gå fram på den.

Den föregående talaren sade, att svårigheterna att få underbefäl i viss mån bero på det förhållandet, att dessa unge män, som stanna kvar i armén till 28 års ålder, när de lämna tjänsten ha svårt att få anställning ute på det civila arbetsfältet. Det är just den saken civilanställningen vill söka råda bot för, i den mån det är möjligt.

Det pekades vidare på, att man skulle uppmärksamma underofficersskolorna. Jag är fullt enig med den föregående talaren om att man ej bör försumma den utvägen, men man bör ingalunda underlåta att samtidigt se till, i vad mån civilanställningen kan råda bot för missförhållandena. Jag har, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Jag har, herr talman, begärt ordet närmast i anledning av det yttrande, som nyss fälldes av en ärad kamrat på Skaraborgslänsbanken. Han vidrörde i sitt yttrande

ett utlåtande, som var avgivet av särskilt tillkallade sakkunnige för utredande av det viktiga problemet rörande manskaps- och underbefälsrekryteringen i armén. Jag måste i likhet med honom uttala min förvåning över, att dessa sakkunnige ansett, att ett medel att främja rekryteringen av underbefäl vore att göra utbildningen för underbefälet svagare än vad den för närvarande är. Jag kan nämligen icke tolka förslaget om att för nästa utbildningsår inställa infanteriets högre underofficersskola, varom antydan göres i deras utlåtande, annat än som en väg på vilken man skulle försvaga utbildningen för underofficerarna i stället för att förbättra densamma. Beslut om en förbättrad utbildning för underofficerarne fattades av 1914 års senare riksdag, och det ingick som ett moment i det beslut om försvarsväsendets ordnande, som då fattades, men detta beslut om en förbättrad utbildning för underofficerarna sköts undan icke allenast ett år utan två år för att sedan, om jag minns rätt, bringas i verkställighet från och med det utbildningsår, som nu är inne. Då är det verkligen med mycket stor beklämning man tar del av ett förslag, som går ut på att man skall strängt taget gå åter till den gamla ordningen. Det kan enligt min mening icke vara den rätta vägen, utan jag ber att i den delen få helt och fullt instämma i den tanke och det uttalande som herr Bogren hade för en stund sedan.

Ang. främjande av manskapsrekryteringen vid armén.
(Forts.)

Han vidrörde i det sammanhanget någonting annat, nämligen möjligheten att bereda underofficerare befordran till officer. Jag delar den tanke, som han uttalade, men icke på det sätt han utformat den. Han såg nämligen, att det var underofficeren som skulle vinna befordran till officer. I den skrivelse rörande denna sak, som riksdagen avlät år 1914 till Kungl. Maj:t i samband med genomförandet av häordningsbeslutet, uttalar sig riksdagen för, att underbefäl i manskaps grad skulle beredas tillfälle att erhålla en sådan utbildning, att de redan vid *unga* år kunde vinna befordran till officer. Jag har nämligen den meningen, att skall det bli någon effektivitet av denna möjlighet, så bör det ställas i utsikt och beredas möjlighet för underbefäl, dugande och studiebegåvade underbefäl att redan vid *yngre* år kunna kämpa sig fram till officers ställning. Realiserandet av den tanken skall för visso vara mera ägnad att tillföra underbefälsgraden inom armén vida bättre kvalificerade element än vad den för närvarande har, enligt min mening vara mer ägnad att verka uppryckande på underbefälsgraden än kanhända något av de andra förslag, som härutinnan ha framställts.

Jag har icke kunnat underlåta att göra denna erinran i anledning av de uttalanden som här äro gjorda, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare avfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av en central beklädnadsverkstad för marinen m. m.;

nr 152, i anledning av militieombudsmannens till 1917 års riksdag avgivna ämbetsberättelse i vad densamma rör framställning angående revision av förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppskada ådragen genom militärtjänstgöring;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inlösen för statsverkets räkning av generalstabens officerskårars ställe-
etablissemang i Stockholm;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigstjänstpremier till visst manskap och vissa värnpliktiga vid flottan;

nr 155, i anledning av väckt motion om vidtagande av åtgärder för upprensning jämte befastande av Väddö kanal;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglemente för avlöning vid armén på krigsfot (krigsavlöningsreglemente);

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förordning med särskilda föreskrifter angående avlöningsförmåner m. m. vid marinen på krigsfot;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:t proposition angående vissa ändringar i föreskrifterna om avlöning av lärarinnorna vid statsunderstödda enskilda läroanstalter m. m.;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvaltningen av riksförsäkringsanstaltens fondmedel jämte i ämnet väckta motioner;

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av ett spetälskesjukhus i Dalarna m. m.;

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående påbörjande av elektrifiering av statsbanelinjen Kiruna—Svartön samt fortsatt utbyggnad av kraftstationen vid Porjus ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärfvande av vissa fastigheter för telegrafverkets räkning i Filipstad och Göteborg samt utvidgning av telegrafverkets verkstad i Nynäs-
hamn m. m.; och

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gift kvinnas anställning vid postverket, telegrafverket och statens järnvägar.

Utskottets i nämnda utlåtanden gjorda framställningar biföllos av kammaren.

§ 11.

Vidare föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen samt särskilda avlåtna propositioner gjorda framställningar angående anslag för kapitalökning å statens under civildepartementet hörande utlåningsfonder ävensom i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1:o)—3:o).

Vad utskottet hemställt biföllos.

Punkten 4:o).

Lades till handlingarna.

§ 12.

Härefter föredrogos vart för sig bevillningsutskottets betänkanden:

nr 48 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 13, § 16 mom. 1, § 17 och § 19 mom. 3 i förordningen om frihamn den 15 november 1907; och

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förändring av tullsatserna å socker samt om ändrad lydelse av § 13 mom. 1 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 9 juni 1911.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

§ 13.

Å föredragningslistan fanns härpå upptaget bevillningsutskottets betänkande, nr 50, i anledning av väckt motion om ändringar i 28 § av förordningen angående tillverkning och beskattning av malt-
drycker.

Om ändringar i förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker.

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 159, hade herr *Nilsson* i Kristianstad hemställt, att riksdagen måtte besluta, dels att § 28 i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker skulle erhålla sådan ändrad lydelse, att en minimigräns ifråga om vörtens extrakthalt, då jästen tillsättes, på 3,5 procent infördes, samt dels att mom. 2 i samma paragraf och förordning, som stadgade förbud mot användandet av sackarin vid tillverkning av svagdricka, skulle utgå.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion, antaga

1) dels följande förslag till

Förordning om ändrad lydelse av 3, 38 och 40 §§ i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker.

Häri genom förordnas, att 3, 38 och 40 §§ i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker skola hava följande ändrade lydelse:

3 §.

1. I denna — — — — — skötsel.

Om ändringar
i förordningen
angående till-
verkning och
beskattning av
maltdrycker.

2. Maltdryck må icke inbryggas med en stamvört, vilkens ex-
trakthalt understiger fyra procent.
3. Tillverkningsår räknas från och med den 1 oktober till och
med den 30 september.

(Forts.)

38 §.

1. Den, som i *skattepliktigt bryggeri* i syfte att undandraga statsverket skatt använder ej medgivna råämnen eller malt, som icke blivitt i föreskriven ordning vägt, eller gör åverkan å självregisterande våg, eller använder självregisterande våg, sedan skada å densamma veterligen uppkommit, eller olovligen bryter försegling eller öppnar eller borttager lås, som kontrolltjänsteman åsatt, eller eljest svikligen förfar, straffes med böter från och med femhundra till och med femtusen kronor eller dömes till fängelse från och med en månad till och med ett år; dock må, där omständigheterna äro synnerligen försvärande, dömas till straffarbete från och med två månader till och med två år.

Den sakfällde gällde ock den skatt, han undandragit statsverket.

2. Den, som i *skattepliktigt bryggeri* tillsätter jäst till vört av lägre extrakthalt än vad som i 3 § 2 mom. stadgas, straffes med böter från och med femtio till och med femhundra kronor.

40 §.

1. Den, som i *skattefritt bryggeri* tillsätter jäst till vört av högre extrakthalt än sex procent, eller efter jästens tillsättande bereder vörten högre extrakthalt än sex procent, eller på annat sätt än nu är sagt eller i 2 mom. av denna paragraf omförmäles bereder maltdryck, som ej må i bryggeriet tillverkas, straffes med böter från och med tvåhundra till och med tvåtusen kronor eller fängelse från och med en månad till och med ett år.
Den sakfällde gälde ock, på sätt i 36 § sägs, den skatt, han undandragit statsverket.

2. Den, som i *skattefritt bryggeri* tillsätter jäst till vört av lägre extrakthalt än vad som i 3 § 2 mom. stadgas, straffes med böter från och med femtio till och med femhundra kronor.

Denna förordning träder i kraft å dag, som Konungen bestämmer.

Utan hinder av vad här ovan stadgas må tillsvidare maltdryck inbryggas med en stamvört, vilkens extrakthalt understiger 4 procent men icke 3,5 procent, intill dess Kungl. Maj:t finner skäl upphäva detta medgivande;

- 2) dels ock följande förslag till

Förordning angående upphävande tillsvidare av förbud mot tillsättande av sackarin vid tillverkning av svagdricka och mot försäljning av svagdricka, försatt med sackarin.

Om ändringar i förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker.

(Forts.)

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Utan hinder av vad som stadgas i 4 § 1 mom., 20 § och 28 § 2 mom. i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker samt 7 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av tillagade, alkoholfria drycker samt svagdricka, må, med iakttagande av de villkor här nedan angivas, vid tillverkning av svagdricka sackarin användas ävensom svagdricka, försatt med sackarin, till salu hållas.

2 §.

1. Tillverkare vid skattefritt bryggeri, som önskar använda sackarin vid tillverkning av svagdricka, skall därom skriftligen göra anmälan hos vederbörande överkontrollör samt, innan användning av sackarin äger rum, för vederbörande kontrolltjänsteman förete av överkontrollören utfärdat anmälningsbevis.

2. Efter därom av tillverkare vid skattepliktigt bryggeri gjord ansökan må kontrollstyrelsen lämna tillverkaren tillstånd att tillsvidare vid tillverkning av svagdricka använda sackarin, och äger kontrollstyrelsen därvid meddela de kontrollföreskrifter, som kunna finnas erforderliga.

3 §.

Svagdricka, som är försatt med sackarin, må, därest det ej av köpare avhämtas på öppna kärl, från tillverkningsstället endast utlämnas på kärl, å vilka finnes tydligt anbragt beteckningen »sackarinhaltigt».

4 §.

1. Den, som utan att hava företett i 2 § 1 mom. omförmäلت bevis, att anmälan behörigen skett, i skattefritt bryggeri använder sackarin vid tillverkning av svagdricka, straffes såsom i 41 § i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker är stadgat.

2. Den, som utan tillstånd, varom förmäles i 2 § 2 mom., i skattepliktigt bryggeri använder sackarin vid tillverkning av svagdricka, straffes såsom i 39 § i sistberörda förordning är stadgat.

3. Utlämnar någon svagdricka, försatt med sackarin, i strid mot föreskriften i 3 §, straffes med böter från och med tio till och med etthundra kronor.

4. Den, som på försäljningsställe förvarar sackarinhaltigt svagdricka å kärl, som ej är försett med i 3 § föreskriven beteckning, straffes såsom i 10 § 3 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av tillagade, alkoholfria drycker samt svagdricka finnes stadgat.

Om ändringar
i förordningen
angående till-
verkning och
beskattning av
maltdrycker.
(Forts.)

5 §.

För förseelse, som mot denna förordning med husbondes vetskap begås av hans hustru, husfolk eller i hans arbete antagen person, ansvarare husbonden liksom vore förseelsen begången av honom själv.

6 §.

Om förvandling och fördelning av böter, som ådömas enligt denna förordning, samt om rätt att anställa åtal för överträdelse av förordningen lände till efterättelse vad i gällande förordning angående tillverkning och beskattning av maltdrycker är stadgat.

Denna förordning träder i kraft å dag, som Konungen bestämmer, och gäller tillsvidare till dag, som likaledes av Konungen bestämmes.

Reservationer hade likväl avgivits av herrar *Lyckholm*, *Antons-son*, friherre *Fleming*, *Östberg* och *Forssman*, vilka förklarar sig anse, att ifrågavarande motion icke borde föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

av herr *Röing*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, begärdes ordet av

Herr R ö i n g, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Som kamarens ledamöter torde ha funnit av det föreliggande utskottsbetänkandet, så har jag fogat en blank reservation vid detsamma, vilket föranleder mig att med några ord utveckla min uppfattning i fråga om den ärade motionärens yrkande i denna motion, att en minimigräns ifråga om vörtens extrakthalt av 3,5 % skall fastställas, liksom också att förbudet att använda sackarin vid tillverkningen av svagdricka skall borttagas ur förordningen. Dessa yrkanden äro framställda av motionären i förhoppning att därmed få till stånd en tillverkning av svagdricka av högre kvalitet än förut. Under normala förhållanden skulle jag, herr talman, vara den första att med min röst vilja bidraga till att en minimigräns fastställdes rörande vörtens extrakthalt, en förändring, som bör genomföras, så fort normala förhållanden inträda. Men jag anser, att då bör en vida högre procentsats fastställas än den motionären tänkt sig — vilket som sagt är 3,5 % — emedan redan nu som regel vid en massa bryggerier svagdricka tillverkas med en vida högre extrakthalt än denna. Men under nuvarande abnorma förhållanden anser jag, att det vore synnerligen olyckligt, om riksdagen beslöte fastställandet av en dylik minimigräns för extrakthalten, emedan den spannmål, som användes för mältning vid svagdrickstillverkningen, skall man försöka att i så stor utsträckning som möjligt använda till annat ändamål än till svagdrickstillverkning. Man bör därför under dessa abnorma förhållanden, när tillgången på spannmål är så ofantligt ringa här i landet, se till i stället, att så små kvantiteter

spannmål som möjligt användas även vid tillverkning av svagdricka. Skulle en sådan bestämmelse nu genomföras som den motionären tänkt sig, så skulle det verka i den riktningen, att man för svagdrickstillverkningen använde större kvantitet malt än som är oavvisligen nödvändigt, och det skulle enligt min uppfattning vara ett steg under dessa förhållanden i orätt riktning. En medlem av bevillningsutskottet, som kan anses sitta inne med alldeles speciell sakkunskap i detta hänseende, nämligen herr Lyckholm, har också med skarpa framhållit, att under normala förhållanden kan man endast önska och med glädje se, att en minimigräns för extrakthalten fastställes ifråga om tillverkningen av svagdricka, ehuru han liksom jag anser, att denna gräns bör sättas högre än den ärade motionären tänkt sig.

Om ändringar i förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker.

(Forts.)

Vad däremot beträffar motionärens andra yrkande, att den bestämmelsen skulle borttagas ur förordningen, att man icke har rätt att vid bryggerierna använda sackarin vid svagdrickstillverkning, så ber jag först och främst att få meddela, att de skattepliktiga bryggerierna betacka sig för denna rätt. De vilja under inga förhållanden slå in på den vägen att börja på att använda ett sådant medel som sackarin vid tillverkningen — i den händelse nu sackarin skulle finnas här i landet i sådan utsträckning, att man kunde av denna artikel få något övertill svagdrickstillverkningen. Men nu är förhållandet det alldeles motsatta ifråga om sackarintillgången här i landet. Det är mycket ont om sackarin, och som kammaren torde ha funnit av tidningarna i går eller förrgår, så har regeringen beslutat lägga beslag på denna artikel, som endast i jämförelsevis ringa kvantiteter finnes här i landet, och vilka kvantiteter, i synnerhet om kriget fortsätter, torde vara oundgängligen nödvändiga att använda till ändamål, för vilka sackarin är mycket nödvändigare än vid tillverkningen av svagdricka. Det är ju så, att sackarin behövs dels för en massa sjuka människor, som av läkare tillrådas att icke använda socker utan i stället måste använda sackarin som sötningsämne, och dels behövs det inom vissa industrier för deras tillverkning. Även i utlandet, där sackarin annars tillverkas, är tillgången på sackarin ytterst knapp. Jag har haft tillfälle att samtala med en av den ärade motionärens utländska partivänner, som för närvarande befinner sig här i Stockholm och som, innan han kom hit, uppehållit sig en tid i Tyskland. Han talade om, att där till följe knappheten på socker — det är ju icke allenast i Sverige, som förhållandena äro sådana, utan även i Tyskland, som före världskriget exporterade så ofantliga kvantiteter socker, är tillgången på socker mycket knapp — hade man i början av kriget använt sackarin såsom sötningsmedel rätt mycket. Sedermera övergick man, sade han, till något, som kallas Sackarin-Ersatz. Men nu erhåller man icke ens detta i Tyskland, utan nu tillhandahålles för allmänhetens behov i stället något som kallas Ersatz für Sackarin-Ersatz, någon vätska med en viss sötma. Är det då skäl när förhållandena äro sådana i vårt land, att regeringen har för ett par dagar sedan, efter det denna fråga behandlats i utskottet, ansett det vara nödvändigt att lägga beslag på artikeln sackarin och liknande pro-

*Om ändringar
i förordningen
angående till-
verkning och
beskattning av
maltidrycker.*

(Forts.)

dukter, och då ringa utsikter förefinnas att åtminstone i nämnvärda kvantiteter, så länge världskriget varar, kunna införa denna artikel, är det då skäl, säger jag, att göra den ändringen i ifrågavarande lagstiftning, att sackarin får användas vid tillverkning av svagdricka. Jag anser åtminstone, att en sådan ändring icke bör göras även om bevillningsutskottet, som det nu gjort, föreslår, att densamma uteslutande skall vara av provisorisk art.

Under sådana förhållanden, herr talman, har jag inom utskottet icke ansett mig kunna ge min röst till förmån för motionen eller utskottets hemställan, och jag ber att i överensstämmelse härmed nu få yrka avslag på utskottets förslag.

Vidare anförde

Herr Nilsson i Kristianstad: Herr talman, mina herrar! Den lilla motion som vi nu behandla, är av den beskaffenheten, att den icke bör upptaga alltför mycket tid, och jag skall därför endast i allra största korthet redogöra för avsikten med densamma.

Avsikten med denna motion är ju, såsom framgår av såväl kontrollstyrelsens utlåtande som av motionen, att söka medverka till att här i riket det svagdricka, som tillhandahålles den mindre bemedlade befolkningen, inte kan försämrans i huru hög grad som helst. Det är således i första hand ett konsumtionsintresse, som man här avser att tillgodose. Genom att bestämma en viss minimigräns i vad gäller vörtens extrakthalt, såsom här föreslås till 3,5 %, så vinner man ju det syftemålet, att bryggerierna icke kunna försämrans i hur hög grad som helst och likväl söka få ut den till den mindre bemedlade befolkningen. Om den sak tror jag också, att denna kammares stora flertal är enig med såväl undertecknad som kontrollstyrelsen, att åtgärder i den riktningen äro befogade och berättigade. Det enda, som möjligen skulle kunna invändas i detta avseende, är den numera ganska ringa tillgången på malt, och att det möjligen skulle betyda något större åtgång på malt att sätta en minimigräns för extrakthalten. Men var och en förstår, att om det är brist på malt, så bör naturligtvis denna bristande tillgång på råvara i sista hand gå ut över den dryck, som för stora massor av befolkningen i huvudsak är den enda ersättningsdrycken, som de ha att tillgå, då nu tillgången på mjölk alltmera minskats och dessutom för stora folklager uppstått brist på kaffe. Ur den synpunkten är det därför uppenbart, att minskningen ifråga om tillgången på malt i sista hand torde böra gå ut över denna tillverkning av svagdricka, som i nuvarande tid är särskilt viktig och angelägen, och det är med hänsyn härtill jag tror, att även om genom denna bestämmelse om minimiextrakthalt det skulle gå åt litet mera malt, så har man därigenom dock givit konsumenterna en dryck, som åtminstone i något avseende kan sägas utgöra en lämplig ersättningsdryck i nuvarande tider.

Den punkt, som herr Röing särskilt angrep, är frågan om rättigheten att tillsätta sackarin vid tillverkningen av varan. Var och en som har erfarit, hur svagdricka smakar, när det icke är tillsatt

med något sötningsmedel, förstår ju så innerligen väl, att de stora massor av befolkningen, som använda detta dricka, naturligtvis vilja ha någon liten smak på detsamma. Före tillkomsten av förbudet att använda sackarin, användes detta i stor utsträckning, kanske missbrukades det också på sina håll. Men det är uppenbart, att för dem, som äro hänvisade till att dagligen använda denna dryck vid de olika måltiderna, för barnens behov samt i övrigt för alla, som icke vilja nöja sig med endast vatten, så ger sackarinet, även om det icke är något näringsmedel, dock en viss smak åt detta svagdricka. Den stora kundkretsen, som köper svagdricka genom utkörare, låter också på sina håll utkörarna tillsätta detta sötningsmedel. Det går så till, att nära nog varje kusk, som kör ut detta svagdricka, har en liten tub i fickan, som innehåller sackarin. Han tillfrågar kunderna vid leveransen, om de vilja ha sötdad vara, och om de då svara ja, så anser han sig ha rätt att tillsätta detta sötningsmedel. När förhållandena äro sådana, så är det ju alldeles inkonsekvent, att det i lagstiftningen skall vara förbjudet att vid själva tillverkningen tillsätta ett dylikt sötningsmedel, under det att ingenting hindrar att vid försäljningen till kunderna på deras begäran tillsätta detta ämne. Så länge sackarin funnits att köpa, har intet hinder rests mot att på detta sätt använda detta medel, och jag tror, att det ur alla synpunkter vore lämpligare, att denna sötning av varan ägde rum i samband med själva tillverkningen, för att bli såsom den bör vara. Det är lätt att förstå, att det nu kan bli för mycket sackarin tillsatt, när kuskarna skola ombesörja denna blandning. Helt annat skulle förhållandet bli, om det tillsattes vid själva tillverkningen.

Den invändning, som herr Röing gjorde gällande, att det råder brist på sackarin, och att den, som finnes, skall användas särskilt för andra ändamål, må visserligen vara riktig, men då får man naturligtvis avstå från möjligheten att använda sötningsmedel för svagdrickstillverkning, ty socker kan varken ur ekonomiska eller andra synpunkter komma i fråga att användas. I fråga om den varan råder det brist och ransomerung, och då får man undvara alla sötningsmedel. Men kontrollstyrelsen skriver i sitt utlåtande, att för rättighet att använda sackarin bör fordras framställning till kontrollstyrelsen, och att tillstånd av styrelsen beviljats. Naturligtvis kommer intet tillstånd att beviljas, om något sackarin ej finnes, och jag tror därför, att den brist på varan, som herr Röing framhöll, ej talar för, att man nu skulle undvika en lagändring. Det är en tillfällig brist, föranledd av kriget, och det finnes intet hinder för möjligheten, att vissa svagdricksbryggerier inneha sackarin i tillräcklig mängd eller kunna få det. Att förebära bristen på sackarin som orsak, varför man ej skulle ändra författningen, finner jag varken befogat eller riktigt.

Jag har för min del i denna sak, innan motionen väcktes, rådgjort med de fabrikanter, som ha intresse av en förändring i detta syfte, och för övrigt har riksdagens nykterhetsgrupp behandlat frågan, innan den framlades i motionen. Herr Röing, som fäster avseende vid riksdagens nykterhetsgrupp i dylika frågor, har natur-

Om ändringar i förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker.

(Forts.)

*Om ändringar
i förordningen
angående till-
verkning och
beskattning av
maltdrycker.*

(Forts.)

ligtvis all anledning att liksom härom kvällen fästa samma avseende vid nykterhetsgruppens ställning till denna fråga som till dess ställning till de övriga frågor, som gällt lagstiftningen i detta avseende. Och det förvånar mig, att han nu uppträder som en så oerhört stark motståndare till de förändringar, som av konsumenter och producenter i förening befinnas önskvärda. Jag kan för min del ej finna, att när kontrollstyrelsen anser de föreslagna åtgärderna befogade och berättigade, och när konsumenter och producenter förena sig om, att dessa åtgärder skulle vara lyckliga ur både konsumenternas och producenternas synpunkter, det skulle vara någon rimlig anledning, varför riksdagen skulle sätta sig emot dessa förändringar, vilka, kan man säga, i praktiskt avseende så gott som från alla sidor komma att hälsas med tillfredsställelse, när de bli utfärdade såsom en förordning.

Med stöd av det sagda ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr J e s p e r s o n: Herr talman, mina herrar! Då jag icke kommit att vara närvarande vid detta ärendes slutbehandling och justering i utskottet, skall jag be att få tillkännage, att, om jag varit närvarande, hade jag icke kunnat undgå att vara reservant emot de beslut, till vilka utskottet kommit.

Jag må säga, att den ena delen av frågan nämligen frågan om en minimigräns beträffande vörtens extrakthalt skulle jag ej ha motsatt mig utan tvärtom gärna varit med om under normala förhållanden, men då det är tämligen troligt, att, även om man fattar ett sådant beslut, som är ifrågasatt, det skulle komma att suspenderas under den tid vi nu leva i, under denna knapphet på spannmålsmarknaden, kan jag ej finna annat, än att det är en olämplig tid att fatta ett sådant beslut, som här föreslagits uti ifrågavarande hänseende. Däremot skulle jag under normala förhållanden, i likhet med vad här uttalats av herr Röing, gärna ha sett, att denna minimigräns satts högre, än här är ifrågasatt.

Beträffande sackarinets användning är jag en bestämd motståndare till, att detta ämne skall få användas såsom sötningsmedel för svagdricka, och jag kan ej gå in på, vad herr Nilsson nyss påstått, att det är konsumenternas önskan lika väl som fabrikanternas att få använda detta sötningsmedel, ty det är långt ifrån alla konsumenter, vilka äro av den mening, som herr Nilsson framhållit.

Det kan ej förnekas, att, om man får använda sackarin som sötningsmedel, så är det alldeles nödvändigt, att även den andra bestämmelsen finnes till, ty eljest blir allmänheten mycket lurad på den vara, som köpes, då man köper svagdricka, ity att det, då detta sötningsmedel använts, är mycket svårt att kunna med smaken bestämma, vad detta dricka innehåller av närande beståndsdelar. Och då vi veta, att sackarinet icke innehåller någon näring utan endast utgör ett medel att skaffa en söt smak, förstå vi, att det ej är till någon som helst nytta, utan att dess användande endast är ett sätt — om jag så får uttrycka mig — att lura konsumenterna.

Under sådana förhållanden kan jag icke finna, att det skulle vara riktigt att återinföra medgivandet av sackarinets användande som sötningsmedel. Och särskilt då det nu icke finnes att få under nuvarande förhållanden, kan jag ej förstå, att man nu kan yrka på, att denna bestämmelse införes.

Jag kan således icke finna annat, än att det är riktigt, vad reservanterna här föreslagit, och jag skall därför, herr talman, be att få instämna i den reservation, som är avgiven, och yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr R ö i n g: Herr talman! Den ärade motionären kom helt nyligen, naturligtvis helt ofrivilligt, att lämna en upplysning, som står fullständigt i strid mot utskottets hemställan. Den ärade motionären framhöll i sitt yttrande, att, även om förhållandena nu under världskriget äro sådana, som jag framhållit, nämligen att bristen på sackarin är så stor, att man redan av denna anledning icke bör tillåta användandet av detsamma vid svagdrickstillverkningen, kunde man göra denna förändring, emedan under normala förhållanden man borde tillåta användandet av sackarin vid tillverkning av svagdricka.

Nu är emellertid förhållandet det, att utskottet, som kammaren torde finna på sidan 6, endast har föreslagit ett tillfälligt upphävande av sackarinförbudet. Utskottets hemställan innebär således endast en provisorisk åtgärd under de nu rådande abnorma förhållandena.

Herr E r i k s s o n i Grängesberg: Herr talman! Jag kan ej underlåta att vid detta tillfälle säga några ord till förmån för motionärens och utskottets yrkanden. Jag har länge haft den uppfattningen, att man borde lämna frihet åt svagdricksbryggerierna att tillsätta sackarin vid svagdrickstillverkningen. Men ett villkor därför är, att man får en bestämmelse om minimiextrakthalt. Nu ha vi här förehaft ett förslag om sådan minimiextrakthalt, och det har bifallits. Vid sådant förhållande förefaller det, som om man gjorde riktigt i att medgiva sackarinets användande.

Lagen är föreslagen att gälla provisoriskt, men min förhoppning är, att den skall komma att bli varaktig. Jag skall anföra ett par skäl. En av de män, som här i Sverige nog allra varmast talat för, att sackarin skulle få användas, är professor Thunberg i Lund. Han är en av våra främsta vetenskapsmän, när det gäller att bedöma, om sackarin är skadligt för hälsan. Han har den uppfattningen, att vi få ett bättre svagdricka genom dess användande, och att vi därigenom få ett medel i kampen mot ölet. Det har ofta klagats över, att det svagdricka vi ha har så dålig smak, så att man vill ha det förbättrat, och en förbättring vinner man genom användande av sackarin. Nu har det under de år, som gått, fuskats på det sättet, att var och en, som velat använda sackarin, fått köpa svagdricka och själv tillsätta sackarin, eller också så, att utkörarna tillsatt sackarin. Så länge vi icke haft en bestämmelse om minimiextrakthalt, har

Om ändringar
i förordningen
angående till-
verkning och
beskattning av
maltdrycker.

(Forts.)

sackarinet varit farligt, men, får man en sådan bestämmelse, tror jag, att det skall vara till fördel för konsumenterna. Det är många, som vilja ha ett svagdricka, som är litet sött, och det få de, genom att sackarin användes. Jag kan således ej finna annat, än att man bör bifalla förslaget.

Nu kan herr Röing säga, att jag varit med i den kommitté, som föreslagit lagstiftningen om förbud mot användande av sackarin vid tillverkning av varor. Ja, det har jag varit, generellt sett, men i undantagsfall kan jag vara med om sackarins användning, och här föreligger ett sådant undantagsfall, där jag finner, att det icke är någon fara att gå med på förslaget.

Nu har herr Röing sagt, att det inom landet ej finnes något sackarin. Ja, låt så vara, men det kan ju hända, att man får in sackarin.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Sävström, Johanson* i Gäre och *Bengtsson* i Norup.

Herr K a n t: Herr talman, mina herrar! Herr Röing har redan antytt, att utskottets hemställan vilar på en fullkomligt felaktig förutsättning. Utskottet föreslår här ett provisoriskt upphävande av förbudet mot användning av sackarin vid svagdrickstillverkning och motiverar detta bl. a. därmed, att det för närvarande råder knapp tillgång på socker. Detsamma säger kontrollstyrelsen i det utlåtande, som ligger till grund för bevillningsutskottets framställning, men varken kontrollstyrelsen eller utskottet har beaktat, att samma knapphet, som råder på socker, även råder på sackarin här i landet. Livsmedelslagstiftningskommittén, i vilken jag har äran vara ordförande, behandlade denna fråga i höstas, och det upplystes redan då, att det fanns så gott som ingen sackarin i landet. Det var så stor brist på sackarin, att det icke ens fanns tillräckligt på apotek för medicinskt bruk. Dessutom konstaterades, att det var utfärdat exportförbud på sackarin i alla tillverkningsländerna, vilket förbud fortfarande läser äga bestånd. Sackarin tillverkas, såsom flera av herrarna känna till, av ett i stenkolstjära förekommande ämne toluol. Av detta göres emellertid även sprängämne, och det är ganska klart, att när det användes för sådant ändamål, det av samma grundämne tillverkade sackarinet icke för närvarande kan exporteras från ursprungsländerna, de krigförande länderna.

När förhållandet är det, att vi icke ha sackarin i landet och det icke finnes möjlighet att införa sackarin, vad skall då ett provisoriskt upphävande av förbudet att använda sackarin vid yrkesmässig tillverkning av svagdricka tjäna till? Jag bara frågar detta. Varifrån skulle sackarinet tagas, om förbudets upphävande komme till stånd? Jo, mina herrar, det skulle möjligen kunna föranleda, att det anlades en inhemsk fabrik för tillverkning av sådan vara.

Jag kan upplysa om att det varit ganska starka krafter i rörelse för att få till stånd en sådan fabrikation i landet. Jag för min del skulle mycket beklaga, om en tillverkning av ett så mindervärdigt ämne som sackarin komme till stånd här i landet. Under normala förhållanden kostar importerad sackarin omkring 10 kronor per kilogram, på apotek 17 kronor. Hela omsättningen av sackarin i landet beräknades av de sakkunniga, som omnämndes av herrar Röing och Eriksson i Grängesberg, till 5,000 kilogram per år. Detta motsvarade under normala förhållanden ett handelsvärde av i runt tal 50,000 kronor. Med ett sådant värde är det klart, att det icke lönar sig att anlägga en fabrik, men när priset, såsom för närvarande, är uppe i 210 kronor per kilogram, ställer det sig annorlunda. Priset har således stigit med mer än tolv gånger priset före kriget. Med ett sådant pris på varan kan möjligen en inhemsk fabrikation löna sig, men det är givet, att när kriget är slut, kunna vi få in sackarin från utlandet för samma pris, som gällde före kriget. Har då under kristiden en inhemsk fabrikation kommit till stånd på basis av nu gällande höga priser, är det klart, att fabrikanterna komma att hemställa om mycket förhöjda tullar på denna vara. Jag kan icke tänka mig, att någon, särskilt inom det socialdemokratiska partiet, vill vara med om att uppamma en inhemsk industri här i landet för en sådan tillverkning som denna, under förutsättning att man framdeles måhända kommer att bli tvungen att, för att denna industri skall kunna leva, sätta mycket höga tullar på denna vara och få betala oerhört höga priser för densamma.

Herr Bernhard Eriksson i Grängesberg antydde, att sackarin icke skulle vara hälsovådligt. Våra högsta medicinska auktoriteter hava även sagt, att en tillsats av sackarin i läskedrycker och svagdricka av den ringa mängd, som behövs där, icke kan vara hälsovådligt. Men det finnes, mina herrar, andra medicinska auktoriteter, som äro av annan mening. Från Amerika, Norge och Danmark har det förklarats av de högsta medicinska auktoriteter, som finnas där, att sackarin rent av är hälsovådligt, och andra ha sagt, att det väl icke är hälsovådligt vid användning i mindre kvantiteter, men att större kvantiteter kunna skadligt inverka på digestionsorganen. Därom må de lärda tvista och säga vad de vilja, men obestriddigt är, att sackarin saknar varje näringsvärde. Är det då lämpligt att uppmana till användning i större utsträckning av sackarin och låta det uttränga sockret vid yrkesmässig tillverkning av närings- och njutningsmedel, Jag för min del kan icke finna detta lämpligt.

Det förslag till lag, som herr Bernhard Eriksson varit med om att framlägga, innehåller icke något förbud för enskilda att tillhandla sig sackarin. Då kan ju den enskilde på apotek eller anorstädes få köpa sackarin och sätta till det svagdricka, som han dricker, men att använda det i större utsträckning vid tillverkning av närings- och njutningsmedel måste anses absolut förkastligt. Jag vill i detta sammanhang upplysa om att livsmedelslagstift-

*Om ändringar
i förordningen
angående till-
verkning och
beskattning av
maltdrycker.*

(Forts.)

Om ändringar
i förordningen
angående till-
verkning och
beskatning av
maltärycker.

(Forts.)

ningskommittén, då den hade denna fråga under behandling, konstaterade, att illojala affärsmän gjorde hvad de kunde för att med underhålliga sackarinlösningar ersätta socker exempelvis vid tillverkning av ett så viktigt näringsmedel som brödet. Jag skulle tro, att herrarna giva mig rätt i att det vore olyckligt, om sackarin utträngde sockret vid tillverkning av ett särskilt för den mindre bemedlade allmänheten så viktigt näringsmedel.

Det må medgivas, att det icke är hälsofarligt att använda sackarin i mindre mängder vid tillverkning av svagdricka och läskedrycker, men får det användas vid yrkesmässig tillverkning på detta område, blir det mycket svårt, för att icke säga omöjligt, att kontrollera användningen därav även på andra områden. Och jag är övertygad därom att, skulle det lagförslag, som framlagts av de sakkunniga och överarbetats av livsmedelslagstiftningskommittén och nu ligger till föredragning hos Kungl. Maj:t, vinna riksdagens bifall, så skulle det vara till lycka för den stora konsumerande allmänheten. Man måste se till, att den köpande allmänheten, konsumenterna, får den bästa möjliga vara för sina pengar, att konsumenterna få en äkta vara och att sådana mindervärdiga ämnen som sackarin icke få uttränga så viktiga och goda näringsmedel som socker.

Herr talman! Jag ber alltså att få yrka avslag på det av bevillningsutskottet framlagda förslaget under punkt 2:o).

Vad punkt 1:o beträffar, har jag ju svårt att yttra mig därom, då jag saknar all sakkunskap på detta område, men ur samma synpunkter, som jag nyss framhållit, eller att det är sunt, att allmänheten får så goda och äkta varor som möjligt, förefaller det mig, som om införandet av bestämmelser om en lägsta vörtprocenthalt skulle vara till nytta och bidra till att höja svagdrickats kvalitet. För min del har jag därför icke något emot utskottets förslag i den punkten.

Jag ber således att få yrka bifall till det av bevillningsutskottet under punkt 1:o framlagda förslaget, men avslag på dess hemställan under punkt 2:o).

Herr Kaijser: Herr talman! Herr Kant talade nyss om att man kunde befara uppkomsten av en sackarinfabrikation här i landet, om utskottets förslag ginge igenom. Jag anser, att detta icke hör till saken, utan frågan är, om sackarin i svagdricka är skadligt eller icke och om svagdricka är ett näringsmedel eller ett njutningsmedel.

Att sackarin icke är skadligt i den mängd, det kan förekomma i svagdricka, torde vara alldeles oomtvistligt. Och vad beträffar de sakkunniga myndigheter, som här yttrat sig, har herr Eriksson i Grängesberg nämnt professor Thunberg, och jag kan säga, att även medicinalstyrelsen har samma åsikt att sackarin, använt i svagdricka, icke är skadligt.

Vidare måste man säga, att svagdricka icke är något näringsmedel, utan snarare ett njutningsmedel. Om man således har

sackarin i svagdricka, kan man icke säga, att man icke får tillräcklig näring, därför att det är sackarin i stället för socker. Vore det så, att svagdricka vore ett näringsmedel, skulle man kunna tänka sig, att de, som förtärde svagdricka och trodde, att det innehöll socker, skulle anse, att de finge en förfalskad vara och icke ett näringsmedel. Men då det icke är ett näringsmedel utan ett njutningsmedel, anser jag, att det gott kan gå för sig, i synnerhet som det icke är hälsovådligt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nilsson i Kristianstad: Herr Jesperson utgick ifrån, att om man införde den förändring, som här föreslagits, skulle folk bli lurade. De skulle köpa svagdricka, tillsatt med sackarin, i tro att det var socker. Jag vill då säga, att det är icke fallet, ty i förslaget står det skrivet, att på varje kärl, i vilket sådant dricka, som är tillsatt med sackarin, säljes, skall det angivas, att det innehåller sackarin. Kunderna skola kunna se på kärlet, att det sötningemedel, som använts, är sackarin, så de bli icke lurade.

Vad beträffar den ärade representanten på Upplandsbänken, så gav han frågan större dimensioner, än den hade från början. Han gick till och med så långt, att han fruktade, att vi skulle få en stor industri för tillverkning av sackarin, om vi införde rättighet att använda sackarin i stället för socker vid svagdrickstillverkning. Denna industri skulle sedan komma att kräva tullskydd, och han ville därför varna oss och särskilt socialdemokraterna, som icke gilla tullskydd för att gå med på så farliga vägar. Om varningen kommit från annat håll, skulle jag icke haft så mycket att invända mot den, men då den kommer från det hållet, där man ju är ganska angelägen att införa höga tullar, så blir den synnerligen misstänkt, och med hänsyn därtill böra icke minst socialdemokraterna gå med på att bifalla detta utskottsutlåtande.

Herr Byström: Detta förbud för sackarins användande infördes på förslag av maltskatteskommittén, som arbetade år 1902. I denna kommitté hade jag också äran att vara medlem, och det var mycket tal om förbudet där. Jag för min del var ganska oviss i denna sak, men bibringades den uppfattningen, att det skulle vara skadligt för folk att begagna drycker, vari sackarin förekom. Det anfördes läkares utlåtande om den saken. Sedan den tiden har jag mer och mer kommit till den meningen, att det beslut, som kommittén rådde Kungl. Maj:t till och som Kungl. Maj:t sedan framlade för riksdagen, beträffande sackarinförbudet, icke var så synnerligen klokt, och nu är jag alldeles övertygad om att detta sackarinförbud vid svagdrickstillverkning bör upphävas. Det kan icke heller vara någon riktig reson i att förbjuda användning av sackarin i svagdricka eller maltdrycker, då det är tillåtet att använda det i snart sagt alla andra drycker. I dessa andra drycker har man begagnat sackarin

Om ändringar i förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker.

(Forts.)

Om ändringar
i förordningen
angående till-
verkning och
beskattnings
av
maltdrycker.

(Forts.)

hela tiden. Det synes mig då knappast vara skäl i att speciellt för maltdrycker behålla förbudet.

En annan omständighet är också den, att om den paragraf under första punkten antages, som stadgar minimigräns i fråga om vörtens extrakthalt, så löper man ännu mindre någon risk med att sackarin får användas. Denna § stadgar: »Maltdryck må icke bryggas med en slamvört, vilkens extrakthalt understiger fyra procent.» När den lag, som nu gäller, antogs lades som bekant någon liten avgift på även malt, som användes till svagdricka. Det blev naturligtvis i någon mån svårare och dyrare att erhålla ett gott svagdricka, och emedan man befarade, att bryggarna för att inbespara den utgiften skulle använda sackarin, och man således befarade att få ett svagdricka, som man hade väsentligen sackarinets tillvaro att tacka för att det kunde användas, men liten maltstyrka, så infördes förbud att tillsätta sackarin till svagdricka.

Jag anser nu, att det icke kan vara någon som helst hälsofara, om man nu släpper loss sackarinet och i synnerhet om man samtidigt bestämmer en minimigräns i fråga om vörtstyrkan för svagdricksbrygden. Det riksdagen förut i skrivelseväg må hava beslutit anser jag icke heller utgöra något hinder för att nu biträda utskottets förslag i detta fall. Jag yrkar således bifall till utskottets förslag i båda punkterna.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Jag var icke inne, när debatten började, och därför hade jag den uppfattningen, att första punkten var bifallen av kammaren. Nu har jag hört, att så icke är fallet, utan att den endast är föredragen, men icke bifallen. Då ber jag att få säga, att det är synnerligen angeläget, att kammaren bestämmer en minimiextrakthalt i svagdricka. Jag skall belysa detta med ett par exempel.

Då jag för två år sedan var med i statsrevisionen, så märkte vi, huru olika pris det var på svagdricka vid olika reglementen. Vi började då göra en undersökning i saken och kommo därvid till det resultatet, att extrakthalten var mycket olika på olika ställen. Den varierade från 3 % till 5 %. Nog förstår man, vad det innebär, att det är så olika extrakthalt i svagdricka.

Den kommitté, som herr Röing och jag voro med i, lät också verkställa undersökning vid en del laboratorier i riket, hur det var med svagdrickats extrakthalt och huru mycket sackarin som användes. Då kom man, om jag icke missminner mig, så långt ned som till 2 % extrakthalt. Och kontrollstyrelsen har vid undersökningar funnit så låg extrakthalt som endast 1 1/2 %. Nu är det ju så, att svagdricka får innehålla upp till 6 % extrakt, och då förstår man, vilken förfälskning det är här.

När sackarinförbudet infördes, var extrakthalten mycket låg, och följden var, att svagdricksbryggerierna sökte förbättra smaken med sackarin. Men folk blevo naturligtvis kollossalt lurade på affären. Om man åter sätter en minimiextrakthalt, så är det ingen

fara med att tillåta tillsats av sackarin. Drickat blir därigenom litet sötare i smaken, men det blir ingen extraktförfalskning.

Nu har man gjort denna fråga mycket stor. Den är en national-ekonomisk fråga, och det gäller ingenting mindre än att svenska folket skall vänja sig att använda sackarin. Detta är farligt o. s. v., säger man. Men vi skola icke göra frågan större, än den är. För närvarande får sackarin användas i vilken utsträckning som helst utom beträffande tillverkning av öl och andra maltdrycker. Den kommitté, som haft frågan om hand, var visserligen enig om att man skulle förbjuda sackarintillsättning vid all tillverkning av varor för försäljning. Men det var icke därför, att sackarinet är hälsofarligt, utan för att förfalskning icke skulle kunna äga rum. Om man nu tager ut en av dessa varor och säger: Ni får tillsätta sackarin, men Ni skall angiva på varans förpackning, på kärlet eller buteljen, att den innehåller sackarin, då har man icke gått ifrån de principer, som kommittén uppställt och som avsågo att förebygga förfalskning medelst tillsats av sackarin.

Och då jag nu vet, att den meningen delas bland intresserade människor, att det skulle vara till fördel för svagdrickskonsumtionen, om detta förbud upphävdes — professor Thunberg har sagt det, och medicinalstyrelsen och många andra ha sagt det — så tycker jag, att man kunde vara med på det. Det är ölbryggareintresset, som här står emot. Jag vill icke säga, att de herrar som nu yrka avslag göra det av samma skäl som ölbryggarna. Långt därifrån. Men det är ölbryggarna, som äro mest rädda för att få konkurrens genom ökad svagdrickskonsumtion. Jag ber att än en gång få understryka, att jag tror icke, att någon, som här talar emot förslaget, har den uppfattningen, men jag vet, att ölbryggarna, när de propagera mot sackarinförbudets upphävande beträffande svagdricka, ha den uppfattningen eller åtminstone tro, att det skall bli större konsumtion av svagdricka därigenom.

Jag har velat säga detta som ett litet förtydligande, när jag gjort detta yrkande, fastän jag varit med om ett lagförslag, enligt vilket det skulle gälla generellt förbud för sackarintillsats vid all tillverkning för försäljning.

Jag ber att få yrka bifall till båda punkterna 1 och 2 i utskottets betänkande.

Herr Kant: Herr talman, mina herrar! Herr Kaijser har flera gånger förut visat sig vara en stor medicinsk auktoritet i denna kammare, men jag vill denna gång varna herrarna för att för mycket lita på herr Kaijsers auktoritet. Jag tror icke, att han har tänkt igenom detta ämne riktigt.

Jag sade i mitt första anförande, att det nog icke är så farligt att använda sackarin i mindre mängder som tillsats i sådana drycker som svagdricka, men jag påpekade även, att det finns medicinska auktoriteter, som anse sackarinet, tillsatt även i små mängder, vara hälsovådligt. Jag vill här ur de sakkunnigas betänkande endast citera ett par uttalanden. Den högsta medicinska auktoriteten i

Om ändringar i förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker.

(Forts.)

Om ändringar
i förordningen
angående till-
verkning och
beskattning av
maltdrycker.

(Forts.)

Förenata staterna säger följande: »Såvitt med gängse undersökningsmetoder kan utrönas kan sackarin, därest det i små kvantiteter (0,3 gr. om dagen eller mindre) tillsättes till födoämne, ej anses medföra några fördärliga eller giftiga verkningar eller vara skadligt för normala vuxna personers hälsotillstånd. Om sackarin i större kvantiteter (över 0,3 gr. och i synnerhet över 1 gr. om dagen) tillsättes till födoämne, kan detsamma vid långvarigare bruk, särskilt efter några månader i sträck, lätt framkalla rubbningar i matsmältningen.» Det danska sundhetskollegium, d. v. s. det kollegium, som motsvarar medicinalstyrelsen här i Sverige, säger, »att sackarin och liknande sötämnen efter längre tids bruk kunnat medföra kvalningar och minskad matlust och därigenom skada kroppens näring». Den norska medicinalstyrelsens generaldirektör säger, »att tillsats av sackarin och liknande konstgjorda sötämnen i stället för socker till närings- och njutningsmedel efter föreliggande uttalanden måste anses som hälsovådligt och att dessa varors värde dessutom genom åtgärden förringas». I det österrikiska lagförslaget anföres, att sackarinet vid mindre omsorgsfull framställning vore att betrakta som hälsovådligt.

Herrarna finna således, att den medicinska sakkunskapen icke är så enig på detta område, utan det är mycket framstående auktoriteter, som rent av anse sackarinet hälsovådligt.

Nu säger herr Kaijser, att man kan gå fram på en annan väg och använda deklarationstvång, d. v. s. tvång att angiva på etikett eller omslag att varan innehåller sackarin. Då vill jag bara meddela, att det i utlandet funnits tre olika typer av lagstiftning på detta område. Den första är den, som förbjuder saluhållande av sackarin helt och hållet utom för medicinskt och vetenskapligt bruk. Den andra är den, som förbjuder användande av sackarin vid yrkesmässig tillverkning av närings- och njutningsmedel, och den tredje är den, som föreskriver deklarationstvång. Nu har det visat sig, att där den sista lagstiftningstypen varit gällande, har den måst frångås, och man har i stället övergått till den första eller den andra typen. Varför? Jo, därför att man icke kunnat utfinna någon effektiv kontroll på annat sätt. Detta till herr Kaijser.

Till den ärade motionären vill jag säga, att det förvånar mig i hög grad, att han mot mig kan framslunga ett sådant påstående som han gjorde. Han sade, att bara den omständigheten, att ett påpekande om möjligheten av en framtida tull kommer från det håll det gjorde, förtar all verkan av detsamma. Jag vill säga den ärade motionären, att det är visst icke såsom medlem av lantmannas- och borgarepartiet, som jag framställt denna sak, utan det är i egenskap av ordförande i livsmedelslagstiftningskommittén, och under mitt arbete i denna kommitté har jag kommit till den bestämda övertygelsen, att det vore olyckligt, om sackarin finge användas som surrogat för socker vid yrkesmässig tillverkning av närings- och njutningsmedel.

Nu säger herr Byström: varför skall detta förbud gälla endast vid tillverkning av maltdrycker och icke i andra fall? Då vill jag

upplysa om att riksdagen 1902 skrev till Kungl. Maj:t och begärde en allsidig utredning av denna fråga. 1911 framlade Kungl. Maj:t proposition i ämnet, som gick efter den första av mig här omnämnda lagstiftningstypen. Men då gick riksdagen en medelväg samt skrev till Kungl. Maj:t och begärde, att det skulle bli förbud mot sackarintillsats vid tillverkning av närings- och njutningsmedel. Och jag tror det vore lyckligt, om riksdagen följde den då inslagna vägen, helst fullständigt förslag till sådan lagstiftning i ämnet nu föreligger hos Kungl. Maj:t.

Herr Bernhard Eriksson i Grängesberg talade om att svagdrickat har mer och mer försämrats och att värthalten gått ned ända till 2 och 1½ %. Ja, varför har det kunnat bli så låg värthalt? Jo, därför att det tillsatts sackarin. Det är just genom att tillsätta detta mindervärdiga ämne, vilket giver svagdrickat en bättre smak åt gommen, som det blivit möjligt att få avsättning för ett dricka med så låg extraktalt.

Jag vill bestämt påstå, att här är det icke något bryggareintresse, som gör sig gällande, såsom herr Bernhard Eriksson tror, utan här är det uteslutande ett intresse att få fram goda, äkta och ärliga varor till konsumenternas bruk.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till punkt 1 och avslag å det under punkt 2 framställda förslaget.

Herr Kaijser: Med anledning av vad herr Kant nämnde först angående sakkunskapen, får jag säga, att jag tors knappast tala om sakkunskap här i kammaren, ty det vet man ju, att kammaren aldrig följer sakkunskapen. I alla andra frågor följer den i stället icke sakkunskapen, och därför vill jag icke närmare gå in på huru sakkunskapen ställer sig till denna fråga här heller, ehuru som jag förut nämnde, den högsta medicinska sakkunskapen här i Sverige, medicinalstyrelsen anser, att sackarin i den kvantitet, som användes i svagdricka, är absolut oskadlig. Och herr Bernhard Eriksson har ju också anfört, att professor Thunberg har samma uppfattning i det fallet.

Om de utländska sakkunniga, som herr Kant åberopat, vill jag icke yttra mig. Emellertid talades i ett av de citat han hade även om den mängd sackarin, som kunde vara skadlig, och det nämndes, att en konsumtion av ett gram sackarin om dagen kan vara farlig. Ja, ett gram sackarin om dagen motsvarar ett kilogram socker om dagen. Och jag tror knappast, att någon av herrarna brukar förtära så mycket socker om dagen. Med den nuvarande ransoneringen får man ju förresten endast 1 kg. socker i månaden och jag tror också, att om herrarna förtärde ett kilogram socker om dagen, så skulle herrarna bli sjuka därav, lika väl som ni skulle bli sjuka, om ni förtärde ett gram sackarin om dagen. Däremot tror jag, icke den kvantitet sackarin, som användes i svagdricka, är farlig, och skulle ni förtära så mycket socker, som motsvarar den sackarinmängd, som användes i svagdricka, så är det lika ofarligt. Men

*Om ändringar
i förordningen
angående till-
verkning och
beskattning av
maltdrycker.*
(Forts.)

Om ändringar i förordningen angående tillverkning och beskattning av maltdrycker.

äter ni ett gram sackarin eller ett kilogram socker om dagen, så äro båda delarna skadliga.

Det var angående mängden sackarin och angående sakkunskapen.

Jag har förut berört vad herr Kant nämnde om näringsmedel.

Om det vore så, att svagdricka kunde anses vara ett näringsmedel, så skulle man ju kunna säga, att tillsättande av sackarin i stället för socker vore en förfalskning. Men jag tror icke, att svagdricka får betraktas som ett näringsmedel utan snarare som ett njutningsmedel. En som är törstig dricker det. Och då är det väl icke att anse som en förfalskning, om det sättes till ett ämne, så att det blir litet sötare i smaken. Jag kan icke finna, att det är det minsta fel med den saken.

(Forts.)

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad. Efter av herr talmannen särskilt beträffande var och en av punkterna 1:o) och 2:o) givna propositioner å de yrkanden, som under överläggningen förekommit i fråga om vardera av dessa punkter, biföll kammaren vad utskottet föreslagit.

§ 14.

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret m. m.

Vidare förekom till behandling bankoutskottets utlåtande, nr 45, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret förslag till omorganisation av räkenskaps- och kassakontoret därstädes jämte lönereglering för befattningshavare i riksgäldskontoret m. m.

Med skrivelse till bankoutskottet den 1 sistlidne februari hade fullmäktige i riksgäldskontoret överlämnat förslag till omorganisation av riksgäldskontoret och i samband därmed hemställt om löne-reglering för riksgäldskontorets tjänstemän och vaktbetjäning m. m.

Utskottets hemställan i förevarande, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret omförmälda förslag avgivna utlåtande innefattade, att riksdagen måtte bifalla av utskottet framlagda förslag till förändrad organisation av riksgäldskontorets räkenskaps- och kassakontor samt till avlöningsstater för tjänsteinnehavare vid riksgäldskontoret och vid riksdagens hus m. m.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer

av herr *Adelswärd*, som föreslagit, att riksdagen ville besluta, att med avslag å utskottets hemställan återremittera ärendet till bankoutskottet med uppdrag åt detta att föranstalta om ny och allsidigare utredning till nästa års riksdag;

av herr *Hallin*; och

av herr *Neiglick*.

Utskottets hemställan föredrogs, varpå

Herr A d e l s w ä r d yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag har

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret m. m.

(Forts.)

egentligen ingenting annat att säga i denna fråga, än vad jag tämligen utförligt har anfört i min reservation, men jag tar för givet, att, så överlastade med arbete som riksdagens ledamöter nu äro, är det nog med denna reservation och med detta betänkande som med många andra, att ett flertal ledamöter icke torde så grundligt hava studerat detsamma, och jag skall därför tillåta mig att i största möjliga korthet referera, vad jag sagt i min reservation, såsom skäl för min mot utskottets flertal avvikande mening. Jag skall fatta mig kort, så mycket mera som de, som intressera sig för denna fråga, kunna få en ganska utförlig redogörelse för hela frågan i den reservation till riksgäldsfullmäktiges beslut, som avgivits av före riksgäldsfullmäktigen doktor G. F. Östberg och vilken reservation är fogad som bilaga till min reservation.

Jag anser mig först och främst böra mycket kraftigt betona, att då jag här uttalat en motsatt mening mot bankoutskottet, så får detta icke alls betraktas, såsom om jag skulle vilja göra någon anmärkning mot eller önska någon ändring i riksgäldsfullmäktiges konstitutionella ställning, i deras egenskap att vara riksdagens representant och befullmäktigade ombud, då det gäller alla frågor om handhavande av rikets gäld och upptagande av statslån, beslutade av riksdagen. I detta avseende vill jag för ingen del, att någon ändring skall äga rum. Det är en för svenska förhållanden originell institution med mycket gamla traditioner. De nuvarande förhållandena och de sista årens händelser giva visserligen ingen anledning till att göra någon ändring i en så egendomlig och gammal institution, som är så nära förbunden med den svenska riksdagens natur och egenskaper i övrigt. Min avvikande mening skulle jag snarare kunna säga avser att i möjligaste mån vidmakthålla riksgäldsfullmäktigeinstitutionen sådan som den ursprungligen var avsedd att vara och som den hittills varit, fastän den så småningom svävat ut och fått uppgifter, som ursprungligen icke varit avsedda för densamma.

Då vidare naturligtvis kostnadsfrågan för många spelar en viktig roll, vill jag säga, att från min ståndpunkt spelar kostnadsfrågan en underordnad roll. Saken är i och för sig så viktig, att om det skulle kosta något med eller mindre, så vill jag icke fästa så stort avseende vid det. Men så mycket kan jag dock säga, att dyrare kan sannerligen icke denna riksdagens funktion anordnas än på det sätt riksgäldsfullmäktige föreslagit och bankoutskottet förordat. Om också icke besparingarna skulle bliva väsentliga, skulle säkerligen, om frågan löstes efter de riktlinjer, som jag förordar, det komma att ställa sig billigare än på det sätt utskottet föreslår. Detta kan jag icke bevisa, därför att en fullständig utredning saknas, men allt talar för att detta verkligen är förhållandet.

Om jag i huvudsak och principiellt gillade den linje, som man nu önskar gå, skulle jag icke hava något att erinra mot den organisation, som är föreslagen. Mot denna skall jag således icke göra någon anmärkning. Vill man gå den väg, som bankoutskottet nu förordar, må också den organisation, som riksgäldsfullmäktige före-

Ang. omorga-
nisation av
riksgäldskon-
toret m. m.
(Forts.)

slagit, kunna i och för sig godkännas. Enligt mitt förmenande gäller det emellertid icke helt enkelt en organisations- och löneregringsfråga. Detta är för mig för närvarande en underordnad fråga. Huvudfrågan är, huruvida man vill bibehålla riksgäldsfullmäktige i deras ursprungliga funktion, med bibehållande av deras stora och viktiga uppgift och stanna därvid eller om vi vilja fastslå den i det skick, som den så småningom under tidernas lopp utvecklats till, och dymedelst genom att fastläsa den organisation, som nu är föreslagen, i realiteten skapa ett nytt stort ämbetsverk. Detta är verkliga huvudfrågan.

Denna fråga kom närmast upp vid föregående riksdag, då riksgäldsfullmäktige önskade högre anslag till bestridande av avlöningen åt förste deputeraden, som skulle få en annan ställning, än vad fullmäktige i allmänhet hittills haft. Han skulle bli chef för ett stort ämbetsverk, och det ansågs, att hela hans arbetskraft skulle komma att tagas i anspråk, och skulle han därför få en stor lön. Detta är upprinnelsen till denna fråga. När den så i följd behandlades i bankoutskottet, så såg man där, att man icke utan vidare kunde gå på den saken, utan man önskade, att frågan skulle upptagas i hela sin vidd. Bankoutskottet anmodade därför riksgäldsfullmäktige att efter vissa riktlinjer fullständigt utreda, hur lämpligen riksgäldsfullmäktiges organisation för framtiden borde bli. En utredning föreligger nu, och den kan ju kammaren taga del av i utskottets betänkande.

Emellertid — och härom torde icke meningarna vara delade inom bankoutskottet — har i själva verket den utredning, som bankoutskottet avsåg, ingalunda blivit så uttömmande, som vi tänkt oss. Utredningen har nämligen icke gått på botten av frågan, utan den har hållit sig så att säga i periferien och har tagit saken mera formellt. Man ha icke undersökt det, som vi närmast önskade få undersökt, nämligen huruvida icke omfattningen av den nuvarande verksamheten för riksgäldsfullmäktige borde begränsas, i stället för att den nu i själva verket snarare utvidgats. Vi hade en viss ledtråd för denna vår önskan i en reservation, som jag nyss omnämnde, av förre riksgäldsfullmäktigen Östberg, som i likhet med mig anser det icke vara lämpligt, att riksgäldskontoret förvandlas till ett vanligt statens ämbetsverk, vars funktionärer visserligen tillsätts av riksdagen, utan att det vore mycket lämpligare, att riksgäldsfullmäktige återställdes till sin ursprungliga karaktär. Att de kommit ifrån sin ursprungliga egenskap att vara en riksdagens representant med särskilt uppdrag, såsom jag nyss nämnt, detta berodde på att staten saknade vissa organ, som behövdes för annan med fullmäktiges besläktad verksamhet, som i viss grad var en bankverksamhet och en verksamhet för statsverkets behov, som numera så gott som helt och hållet överflyttats till statskontoret. Numera har riksbanken blivit en modern bank, som fullgör alla de uppdrag och alla de funktioner, som kunna tillkomma en bank, och det finnes således enligt mitt förmenande ingen anledning längre att vissa bankgöromål eller viss verksamhet, som i själva verket är ren

bankverksamhet, bibehålles hos riksgäldskontoret. Och likaledes finnes intet skäl för att vissa frågor, som alldeles klart och tydligt höra till statskontorets verksamhet, längre bibehållas hos riksgäldskontoret. Riksgäldsfullmäktige hade som bekant förut en hel rad av dylika ärenden under sitt handhavande som klart och tydligt hörde till statskontoret. Då budgetsreformen genomfördes, överflyttades alla dessa ärenden till statskontoret, såsom riktigt var, utom ett ringa fåtal, som finnas omnämnda i betänkandet och vilka jag därför icke behöver upprepa. Dessa finnas ännu kvar hos riksgäldsfullmäktige. Skälet, varför några få sådana ärenden bibehöllas hos riksgäldsfullmäktige och icke konsekvent överflyttades med de andra, behöver jag icke närmare ingå på, utan jag kan blott säga, att de skäl, som då anfördes och som riksdagen då fäste avseende vid, voro mycket svaga då och äro ännu svagare nu. I det skick som statskontoret och riksbanken nu äro, finnes det icke den ringaste anledning att bibehålla denna grupp av ärenden kvar hos riksgäldsfullmäktige.

Jag tror icke, att jag säger för mycket, om jag nämner, att i likhet med mig flertalet inom bankoutskottet till en början funno utredningen ofullständig och svag. Det giver ett vittnesbörd om den gamla kända och erkända satsen, att ett ämbetsverk har svårt att reformera sig självt. I själva verket är ju utredningen gjord av riksgäldsfullmäktige själva, detta sagt utan att vilja göra någon anmärkning mot dem. Det ligger emellertid i sakens natur, att personer, som äro vana vid ett visst arbete och hava ett visst verksamhetsområde inom ett ämbetsverk, hava svårt att sätta sig in i att de böra avsöndra vissa ärenden ifrån sin verksamhet. Det är ett gammalt känt förhållande, som ofta blivit påvisat i riksdagen. Huvudsaken är som sagt för mig, att riksgäldsfullmäktigeinstitutionen bibehålles i sitt ursprungliga skick och med sin ursprungliga uppgift och icke blir något annat, och i synnerhet att den icke övergår att bliva ett vanligt byråkratiskt ämbetsverk med slentrian i form och svårighet att göra ombyten inom riksgäldsfullmäktige, när sådant kunde komma i fråga. Jag tycker, att det skick, som man nu vill fastslå, i själva verket kommer att draga ner denna institution, som enligt mitt förmenande har en hög och förnämlig ställning som riksdagens representant, och jag vill, att den skall bibehålla denna ställning oförändrad och begränsas till sin ursprungliga uppgift.

Det talas i denna utredning vid flera tillfällen om, att en lösning enligt de linjer, som av herr Östberg och mig förordats, skulle medföra en dualism i arbetet och en onaturlig fördelning av arbetet mellan riksbanken och riksgäldskontoret. Jag tror icke, att detta påstående är berättigat, och jag skall strax giva exempel ur det praktiska livet för att bevisa detta. Men jag vill påstå, att det i stället nu äger rum en faktisk tredelning av riksgäldsfullmäktiges nuvarande verksamhet, i det att denna omfattar dels en del, som självfallet bör tillkomma riksgäldsfullmäktige, och dels en del, som alldeles uppenbarligen bör tillkomma statskontoret, och dels för det tredje en del, som kan rubriceras som ren bankverksamhet och som

*Ang. omorga-
nisation av
riksgäldskon-
toret m. m.
(Forts.)*

Ang. omorga-
nisation av
riksgäldskon-
toret m. m.

(Forts.)

det icke finnes någon anledning, varför icke riksbanken skulle kunna sköta, då riksbanken också är en riksdagens institution och då det icke finnes någon anledning för riksdagen att driva bankverksamhet på två olika platser.

Jag skall be att få nämna ett litet exempel ur det praktiska livet, som kanske för många skall bättre klargöra min tankegång. Jag gör en jämförelse med ett stort affärsföretag, t. ex. en stor industri, som tid efter annan upplägger stora obligationslån. Det går till på det viset, att man vänder sig till sin bank och uppdrager åt denna att träffa uppgörelse om lånet. Det skrives avtal med banken, som sedan sköter om detta lån, remitterar pengarna till affärsföretaget och sörjer för utfördande av obligationer, betalning av annuiteter o. s. v. Allt som hör till detta är ju ren och klar bankverksamhet, och affärsföretaget anordnar icke något kontor för att sköta om betalning av kuponger samt erläggande av räntor och dylikt, utan detta sköter banken om och avgiver på vissa tider av året redovisning för sin verksamhet.

Jag frågar nu, om man icke med full rätt kan i detta som i så många andra fall, då det rör statens ekonomiska verksamhet, göra en jämförelse mellan det enskilda praktiska livet och statslivet. Jag tror, att när det rör statens ekonomiska verksamhet, är det ofta nödvändigt att göra en sådan jämförelse, och man skall i detta fall finna, att riksgäldsfullmäktige äro den institution, som här motsvarar styrelsen i ett stort företag. De hava riksdagens fullmakt att handla efter vissa av riksdagen bestämda riktlinjer. De hava att vända sig till sin bankir, när det gäller lånetransaktioner och förvaltningen av lånen, sedan de äro upptagna, och det är självfallet Sveriges riksbank, som har denna funktion. Jag vill inom parentes säga, att redan nu har det befunnits alldeles nödvändigt och mycket naturligt, att riksbanken på en mängd områden fungerar såsom riksgäldsfullmäktiges och alltså riksdagens bankir och sköter om dess affärer. Frågan är blott, om icke detta konsekvent borde utsträckas till allt vad som benämnes ren bankverksamhet.

Jag har nämnt detta för att giva en bild av, huru jag tänker mig, att saken skall ordnas. Jag tror icke, att jag behöver gå frågan närmare in på livet, och skall inte trötta kammaren genom en för lång utveckling av, huru jag tänkt mig denna sak ordnad, detta därför att jag icke är beredd och icke har anledning till att komma med ett fullständigt annat förslag till organisation, utan jag förmenar, att det kräves en ny och bättre utredning än den föregående, en utredning, som går på djupet av frågan och icke håller sig endast till de yttre organisatoriska formerna.

Jag får säga, att med den erfarenhet vi hava här i riksdagen, med de krav, som i regel ställas på utredningar, icke minst då det gäller nyorganisation eller ändring eller nyinrättande av ämbetsverk, är det förvånande, att det över huvud taget kan tänkas, att riksdagen utan vidare med en — jag vågar säga det — så ytlig utredning, som denna fråga undergått, skall taga detta förslag på en

gång utan att begära en fullständigare utredning och således i ett slag tillskapa ett nytt och dyrbart ämbetsverk utan att vara klart övertygad om, huruvida icke detta kunde anordnas på bättre och mera praktiskt sätt. Jag är så mycket mera förvånad däröver, som det ju omöjligt kan påstås, att det i detta fall ligger någon fara i ett dröjsmål. Om denna fråga uppskjutes ett år, inträffar sannemligen icke någon skada i något avseende, tvärtom, man torde hava allt att vinna och intet att förlora. Mig synes, att om riksdagen tager detta förslag, skulle man verkligen kunna använda det gamla uttrycket, att det skulle vara att sila mygg och svälja kameler.

Då, såsom jag redan har sagt, den praktiska konsekvensen av min mening är, att det erfordras en förnyad och fullständigare utredning, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till min reservation, som avser en sådan förnyad utredning.

Vidare anförde

Herr Bogren: Jag har begärt ordet för att yttra något i förevarande fråga, huvudsakligen i anslutning till vad denna kammarare förut uttalat i föreliggande ärende.

Det är ju nu fråga om en omorganisation av riksgäldskontoret, varigenom detta skulle bliva likställt med statens övriga ämbetsverk, fördelat på byråer med sina byråchefer och med en verkställande överdirektör, förste deputeraden, med tjänstemannaställning, lön och tjänstgöringspenningar, alltså en fullständig tjänsteman. Jag menar, att man bör ställa sig ganska betänksam inför ett sådant förslag, innan riksdagen giver sig in på att antaga detsamma. Denna betänksamhet ökas desto mera, som det icke torde vara få inom riksdagen, som hava den uppfattningen, att riksgäldskontorets uppdrag i flera avseenden skulle kunna överflyttas på riksbanken för att åstadkomma mera enhetlighet i finansieringen av arbetet.

Då i den utredning, som riksgäldsfullmäktige enligt bankoutskottets anmodan låtit verkställa i ärendet, deltagit såväl en ledamot från statskontoret som förste deputeraden i riksbanken, hade man kunnat vänta, att åtminstone den sistnämnde skulle hava något mera ingående yttrat sig om de tankar, som kommit fram just i fråga om riksbankens övertagande av en större eller mindre anpart av det arbete, som nu påvilar riksgäldsfullmäktige. Men man ser icke något sådant. Jag har verkligen förundrat mig däröver, och vad som orsakade, att jag begärde ordet, var att man synes mig hava anfört mer än vanligt svaga skäl för att man helt och hållet gått ifrån f. d. deputeraden Östbergs förslag och gått in på den föreslagna organisationen. Det talas om omläggning av bokföringen och att denna skall baseras på en helt och hållet ny princip, nämligen på kassabokföring etc. Ja, det är ju en nog så viktig sak, men det rör dock icke huvudfrågan. Huvudfrågan är riksgäldsfullmäktiges vara eller icke vara, i förra fallet deras arbetsuppgifter och om de skola bibehållas i sin nuvarande omfatt-

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret n. n.
(Forts.)

Ang. omorga-
nisation av
riksgäldskon-
toret m. m.
(Forts.)

ning, om de skola utökas eller inskränkas. Härom säger utredningen så ofantligt litet.

Det torde vara självfallet, att en person i min ställning icke kan våga att göra något självständigt uttalande om hur detta bör läggas, men just denna min ställning gör, att jag kräver en mera fullödig utredning med mera talande skäl för de förslag, som framläggas. Denna utredning måste särskilt upptaga spørgsmålet om arbetsuppgifternas kvarblivande i riksgäldskontoret eller deras uppdelning på andra statliga organ. Det är ju givet, att en hel del av riksgäldsfullmäktiges uppgifter, penningtransaktioner etc., redan förmedlas av riksbanken, och man skulle kunna tänka sig, att detta kunde ske i ännu större utsträckning. Man kanske då skulle få det litet mera livligt i riksbanken, och det skulle glädja mig på det högsta, om riksbanken finge se litet folk då och då. Jag tänker särskilt på riksgäldsfullmäktiges enligt min mening mycket goda uppslag att upptaga inhemska statslån. Det är helt naturligt, att teckning för dessa lån sker allra bäst genom riksbanken d. v. s. på riksbankens avdelningskontor. Genom dessa avdelningskontor har riksbanken synnerligen lätt att komma i direkt förbindelse med allmänheten, åtminstone ofantligt mycket lättare, än vad riksgäldsfullmäktige hava.

Som sagt, herr talman, jag vågar icke säga, att min åsikt är, att denna organisation skall läggas så eller så eller förbli oförändrad, men jag har en känsla av, att föreliggande utredning är av den beskaffenhet, att man därpå icke vågar bygga en säker uppfattning, och detta anser jag nödvändigt, innan riksdagen kan gå med på att förvandla riksgäldskontoret till ett statligt ämbetsverk med en sådan organisation, som här är föreslagen. Jag har ganska svårt att välja min ställning, om jag skall yrka avslag på utskottets föreliggande utlåtande eller bifall till detsamma. I senare fallet binder jag mig att gå med på en omgestaltning av riksgäldskontoret, som min känsla säger mig icke är lycklig, och i förra fallet motarbetar jag, att tjänstemännen i riksgäldskontoret erhålla en löneförbättring, som vi nog måste erkänna vara synnerligen befogad.

I detta val nödgas jag dock, herr talman, av de skäl, som jag här i korthet anfört och om vilka nog skulle kunna sägas ännu mer, ifall tiden medgäve det, att förena mig med reservanten i hans yrkande.

Herr Vahlquist: Jag anser mig böra yttra några ord med anledning av den skarpa kritik, som här från de två föregående talarna riktats mot utskottets förslag.

Jag skall då först tillåta mig erinra om i huvudsak innehållet i den skrivelse, som bankoutskottet den 14 mars förra året avlät till riksgäldskontoret, och jag skall redan från början giva de två föregående talarna rätt däri, att denna skrivelse nog i sin mån var beroende på den reservation, som fanns bifogad skrivelsen från riksgäldsfullmäktige till bankoutskottet rörande avlöning till

*Ang. omorga-
nisation av
riksgäldskon-
toret m. m.
(Forts.)*

förste deputeraden. I sin skrivelse till riksgäldsfullmäktige framhåller nämligen utskottet tanken på en möjlig överflyttning av vissa riksgäldskontorets verksamhetsgrenar såsom kassarörelsen, kuppunglösningen och transaktionerna med utlandet till riksbanken, och likaså antar utskottet, att det kanhända finnas andra av förre riksgäldsfullmäktigen Östberg påpeka förhållanden, som även borde tagas under omprövning vid den utredning, som utskottet begärde av fullmäktige. Nu ha fullmäktige kommit in till bankoutskottet med denna utredning, och den är verkställd i första hand av en delegation från fullmäktige jämte en ledamot från riksbanken och en ledamot från statskontoret, de två sistnämnda tillkomna på grund av utskottets uttalade önskan, då i den Östbergska reservationen jämväl ifrågasatts överflyttning av viss verksamhet även till statskontoret. Nu har denna utredning ägt rum och resultatet har blivit, att det icke kan vara praktiskt eller ekonomiskt fördelaktigt, att vidtaga några av de ändringar, som doktor Östberg och utskottet angivit som möjliga i riksgäldskontorets arbetsätt. Det har nämligen i den digra utredning, som förebragts, angivits skäl för att en omläggning av riksgäldskontorets verksamhet på sätt doktor Östberg uttalat icke kan anses vara vare sig önskvärd eller ens behöflig.

Det har påpekats från utredningsmännen att, om man skulle överflytta en del ärenden till t. ex. riksbanken, skulle följden icke bli någon annan än den att man där finge tillsätta nya tjänster. Således blir det en kostnadsfråga, i det att man måste avsevärt öka arbetskrafterna i riksbanken i stället för att man annars kanske med mindre arbetskrafter skulle kunna göra samma arbete i riksgäldskontoret. Likaledes har statskontorets representant förklarat, att det visst går an att överflytta en del ärenden till statskontoret, men då får också riksdagen vara beredd på att tillsätta nya tjänstemän. Statskontorets representant har vidare förklarat, att han icke kunde finna det ur vare sig kostnadssynpunkt eller organisationssynpunkt vara lämpligt att göra en sådan överflyttning. Ingen av de sakkunniga har ansett överflyttning av verksamhetsområden omöjlig, men då det icke skulle visa sig leda till något vare sig i ekonomiskt eller organisatoriskt hänseende bättre resultat och icke heller i andra avseenden vara att föredraga framför nuvarande förhållanden, så ha fullmäktige naturligtvis därav dragit den slutsatsen, att det icke kan vara lämpligt att vidtaga en anordning, som icke är förordad av dem, som äga sakkunskap på området.

Jag skall nu yttra några ord i anledning av reservationen vid utskottsbetänkandet. Jag må säga, att då jag läste denna reservation — utskottets ledamöter ha egentligen icke vetat om den, förrän vi liksom kammarens ledamöter fingo se den här vid betänkandet — jag tyckte, att den var ganska diger, men det kan knappast påstås att innehållet står i riktig proportion till reservationens omfattning.

Reservanten förutskickar, att han ingalunda önskar eller avser

Andra kammarens protokoll 1917. Nr 65.

Ang. omorga-
nisation av
riksgäldskon-
toret m. m.
(Forts.)

en ändring i riksgäldsfullmäktiges konstitutionella ställning, men likväl börjar han sin reservation med att uttala sin anslutning till den av riksgäldsfullmäktigen Östberg uttalade meningen rörande riksgäldskontorets omorganisation. Jag ber då att få erinra om vad doktor Östberg i sin reservation säger, något som jag förmodar, att reservanten läst. Det står på sidorna 60 och 61 i bankoutskottets utlåtande. Jag skall läsa upp det, då det icke är så långt, och därför att jag anser, att om man godkänner doktor Östbergs förslag, man icke, såvitt jag förstår, kan påstå, som reservanten gjort, att riksgäldskontoret konstitutionellt sett skall förbliva i sin nuvarande ställning. Riksgäldsfullmäktigen Östberg säger nämligen i sin reservation: »Det bör enligt min mening icke ifrågakomma att helt överflytta bestämmanderätten i fråga om statslåns upptagande från riksdagens fullmäktige till Kungl. Maj:t och därmed helt bryta med en sekelgammal hävd, men det synes mig å andra sidan icke med fog kunna bestridas, att Kungl. Maj:t för närvarande har alltför litet inflytande vid dessa viktiga frågors avgörande, då i regel Kungl. Maj:ts befattning med låneärendena inskränker sig därtill, att någon av statsrådets ledamöter efter Kungl. Maj:ts förordnande, sedan alla förberedande underhandlingar äro avslutade, avger sitt yttrande, huruvida det föreliggande förslaget till låneavtal bör antagas eller förkastas.» Han framkastar ju där tanken på att Kungl. Maj:t skulle få ett större inflytande på riksgäldskontorets verksamhet än hittills och det kan jag icke tänka mig att Kungl. Maj:t kan få annat än genom en ändring av § 67 regeringsformen. Vidare framgår detta ännu tydligare av vad han yttrar på sid. 61, där det heter: »De förändringar, jag ifrågasatt, innebära indragning av riksgäldskontoret i dess nuvarande organisation. Att en så genomgripande förändring av statsskuldförvaltningen skall väcka åtskilliga betänkligheter, är givet, liksom att många svårigheter skola uppstå vid rubbningen av så gammal institution, men då jag tror, att en förändring i den av mig angivna riktningen förr eller senare skall visa sig vara den riktiga, har jag, sedan fråga väckts om förändring av riksgäldskontorets styrelse, icke velat underlåta att framställa dessa tankar.» Jag anser, att även här framlyser, att doktor Östberg alldeles givet tänkt sig, att en ändring av riksgäldskontorets konstitutionella ställning måste ske. Således menar jag, att reservantens uttalade förutsättning att någon rubbning icke får ske härutinnan, är oriktig, så till vida som reservanten ifrån början säger, att han har samma uppfattning som doktor Östberg med avseende på omorganisationen av riksgäldskontoret.

Reservanten framhåller vidare, att utskottets förslag skulle bara vara att göra ett nytt byråkratiskt ämbetsverk. Men varför skall det nödvändigt vara byråkratiskt? Jag förstår icke, varför det nödvändigt skall behöva bli ett byråkratiskt ämbetsverk, om man ökar personalen med några nya, behövliga tjänstemän. Och varför behövas nu nya tjänstemän? Jo, därför att arbetet har i så hög grad ökats, att fullmäktige behöva ökade arbetskrafter och då

är det helt naturligt att det måste bli flera tjänstemän för att uträtta detta ökade arbete. Att man sedan delar upp arbetet och ordnar det på ett systematiskt sätt för att få överskådlighet och reda i det hela, därmed åstadkommer man väl icke någon byråkratisk institution. Det kan åtminstone jag icke finna.

Det skulle emellertid vara mycket att tillägga i frågan, men jag skall avstå därifrån. Var och en som läst igenom denna digra utredning, har nog kommit till samma resultat som utskottet gjort. Vi ha noga överlagt och hållit länge på med denna fråga, men ha icke lyckats komma till något annat förslag än det nu föreliggande. Vi ha funnit att de skäl, som av fullmäktige och de tillkallade sakkunnige anförts mot vissa ärendens överflyttning från riksgäldskontoret till riksbanken och statskontoret, varit så välgående, att vi för vår del måst godtaga dem och ha icke kunnat komma till något annat resultat än detta. Vi ha icke ansett oss kunna låta arbetet forgå såsom det nu gör utan att några åtgärder vidtagas till arbetsbördans lättande. Fullmäktige kunna heller icke stå till svars med att arbetet är ordnat på det sätt, som nu ägt rum.

Så vitt jag förstår, skulle det varit mycket nyttigt, ifall reservanten deltagit litet grundligare i behandlingen av detta ärende inom utskottet. Reservanten har så vitt jag vet icke varit närvarande mer än vid första behandlingen av ärendet, och jag menar, att det hade för utskottet varit synnerligen välgörande, om det kunnat fått höra reservantens tankar i frågan och hans planer och riktlinjer för den omorganisation, som reservanten i sin reservation håller för önskvärd, men som han anser sig icke behöva framlägga. Det hade varit synnerligen lyckligt, om vi andra inom utskottet fått del av reservantens tankar och riktlinjer i den vägen. Det är ju möjligt, att det då blivit ett annat resultat. Tyvärr har som sagt så icke skett och då ha vi försökt att bilda oss ett omdöme själva på grundval av den utredning som stått till vårt förfogande.

Beträffande reservationen i övrigt vill jag också säga att den kunde ha varit en tredjedel kortare, ty sista tredjedelen hade reservanten icke behövt taga med. Utskottet och reservanten äro ju ense om ordnandet tills vidare av frågan om riksgäldsfullmäktiges uppgift beträffande vice värdskapet för riksdagshuset. Riksdagens ekonomiska förvaltningsbyrå har ju utskottet ännu ej velat vara med om, utan i denna del av fullmäktiges förslag frambållit på anförda skäl behovet av ytterligare utredning.

Jag skall, herr talman, emellertid icke uppehålla tiden längre, men jag skall ännu en gång be att få säga att, om vice ordföranden i utskottet låtit oss andra ledamöter fått taga del av de riktlinjer, som han med all säkerhet var i besittning utav, vill jag icke neka till, att det finnes möjlighet för, att det kunnat komma fram ett annat förslag, än det nu föreliggande, men så mycket är jag viss om, att vi icke kommit till det resultatet, att återigen ställa till

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret m. m.
(Forts.)

Ang. omorganisation av riksgäldskontoret m. m.

med en ny utredning. Vi hava nämligen den uppfattningen, att det är tillräckligt med den utredning, som förebragts.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

(Forts.)

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Till en början skall jag anhålla att till bankoutskottet få framföra ett uppriktigt tack för den förståelse för inom riksgäldskontoret rådande förhållanden och det behov av en förstärkning och en omorganisation av arbetsmöjligheterna inom riksgäldskontoret, som tagit sig uttryck i det av bankoutskottet här avgivna betänkandet. Jag skall begagna tillfället att genast säga, att då bankoutskottet under punkt 2) ifrågasätter en utredning i ett visst speciellt avseende, nämligen, »huruvida och i vad mån nuvarande anordningar i avseende å handhavandet av riksdagens inre administrativa och ekonomiska angelägenheter må kunna förändras, i syfte att större enhetlighet och planmässighet härutinnan vinnes», vill det förefalla mig, som om det vore synnerligen välbetänkt, att denna detalj av det uppdrag, som det tillhör riksgäldsfullmäktige att fullgöra, göres till föremål för nyutredning, och jag tror mig således kunna säga, att riksgäldsfullmäktige givetvis skola verkställa den, men också att riksgäldsfullmäktige *med intresse* skola gå att verkställa denna utredning.

Jag skall tillåta mig att yttra några ord i anledning av vad bankoutskottets ärade vice ordförande, som samtidigt är reservant vid detta betänkande, anfört liksom vad av en annan ärad talare i kammaren anförts mot det resultat, vartill bankoutskottets behandling av detta ärende lett.

Den ärade reservanten började med att säga, att han fruktade, att vid denna tid ingen haft tillfälle att läsa hans reservation, men att om man gjort det, han icke hade mycket att tillägga utöver vad som fanns i den. Jag hör givetvis till dem, som haft all möjlig anledning att genomläsa reservationen, så att jag måste giva honom rätt i, att vad han här i kammaren anförde, var icke mycket utöver vad som återfinnes i reservationen. Det som fanns utöver vad som han sagt i sin reservation utmynnade närmast i ett klander mot riksgäldsfullmäktige, ett klander, som jag egentligen icke kan finna i reservationen, fastmera som — och det skall jag tacksamt erkänna — den ärade reservanten i sin reservation försätter riksgäldsfullmäktige på ett så högt plan, att de själva knappast dristat sig att i dessa praktiska tider vilja bli bibehållna på ett sådant plan endast på grund av traditionen, som han så särskilt starkt understrukt både i sin reservation och i sitt anförande. Det har sannerligen inte varit önskan att verka någonting högt och förnämt — två ord, som den ärade reservanten använde om denna institution — som föranlett den framställning, som riksgäldsfullmäktige förra året gjorde till bankoutskottet, lika litet som den framställning riksgäldsfullmäktige i år ha gjort om att få förbättrade möjligheter att kunna utföra det — jag dristar att säga det — ansvarsfulla och ganska omfattande värv, som riksdagen har lagt i deras händer, utan det har varit på grund av en bestämd övertygelse om nödvändigheten av att för att

kunna med bibehållet ansvar på så riktigt sätt som möjligt fylla den uppgift, som blivit lagd i riksgäldsfullmäktiges händer, som riksgäldsfullmäktige känt det såsom en plikt att begära den utökning, som nu också av bankoutskottets övervägande flertal har vitsordats såsom erforderlig.

Ang. omorga-
nisation av
riksgäldskon-
toret m. m.
(Forts.)

Det klander, som den ärade reservanten i sitt anförande riktade mot riksgäldsfullmäktige, gick främst ut därpå, att riksgäldsfullmäktige skulle ha tagit, som han sade, något för ytligt på den utredning, som förra årets bankoutskott utav riksgäldsfullmäktige begärde. En ärad representant för majoriteten inom bankoutskottet har nyss här gjort reda för det uppdrag, som utav bankoutskottet då lämnades riksgäldsfullmäktige, i vilket uppdrag det ingick att verkställa utredningen i samråd med representanter för riksbanken och statskontoret. Så har också skett i alla de avseenden, där dessa representanters medverkan kunnat vara av något intresse, d. v. s. ifråga om *alla* sådana ärenden, som ens utav den ärade reservanten skulle kunna ifrågasättas att överflytta till någon av dessa institutioner. Jag ber redan nu beträffande sådana ärenden, som skulle kunna ifrågasättas att överflytta till statskontoret, få stryka under, vad reservanten själv i sitt anförande här yttrade, att det stora flertalet av ärenden av denna beskaffenhet har redan tidigare blivit överflyttat till statskontoret och, som han själv nyss här yttrade, de ärenden, som nu återstå av denna natur, utgöra ett så ringa fåtal, att det egentligen — som *han* sade — icke finnes något skäl längre att bibehålla dem hos riksgäldsfullmäktige. En överflyttning av detta ringa fåtal ärenden till statskontoret kunde således givetvis icke heller medföra någon avsevärd lättnad i arbetsbördan inom riksgäldskontoret. Det skulle således gälla ärenden av den natur, att de kunde lämpligen överflyttas till riksbanken.

Jag ber i detta sammanhang att få erinra därom, att bland dem, som förra året motsatte sig det av riksgäldsfullmäktige då ifrågasatta förslaget, befann sig också en förutvarande chef för Sveriges riksbank, och jag vet, att han gjorde det utav den övertygelsen, att en sådan överflyttning av ärenden från riksgäldsfullmäktige till riksbanken skulle kunna ske i rätt stor utsträckning och medföra stor fördel. Han återfinnes *icke* bland reservanterna i år. Han återfinnes nu bland majoriteten inom bankoutskottet, och jag har vid samtal med honom funnit, att han för sin del nu är beredd att uti den kammare han tillhör försvara den uppfattning, vartill årets bankoutskott i denna fråga kommit.

Reservanten har förebrått riksgäldsfullmäktige, sade jag nyss, att de inte verkställt sin utredning tillräckligt grundligt. Ja, det har antyts, vilket uppdraget var, och det har också här av en föregående talare i någon mån gjorts reda för, vartill utredningen har lett, men jag må säga, att då man kan peka på den bilaga, som här är bifogad bankoutskottets föreliggande betänkande — en bilaga, som omfattar inte mindre än 135 sidor och som visar, huruledes man verkställt utredning angående förhållandena utomlands i en hel del av de avseenden, som äro jämförliga med riksgäldskontorets verk-

Ang. omorga-
nisation av
riksgäldskon-
toret m. m.
(Forts.)

samhet, och hur grundligt man gått tillväga beträffande varje del utav de olika arbetsområden, som föreligga inom riksgäldskontoret — så borde en sådan förebräelse, synes det mig, icke kunna riktas mot riksgäldsfullmäktige.

Jag vill ytterligare säga, att den borde i all synnerhet icke riktas mot riksgäldsfullmäktige utav den ärade reservanten, när han icke har någonting alls att sätta i stället för allt det, som han vill bryta ned, icke kan komma till något annat resultat än att säga det: »Den utredning, som vi påyrkade förra året, har inte givit precis det resultat jag skulle önskat, att den skulle ha givit; jag kan icke föreslå något nytt, jag har inga detaljer att komma med, men var så god och verkställ en ny utredning, försök med andra människor från andra verksamhetsområden, som skulle kunna verkställa den utredningen, så få vi se, om inte, när vi hållit på med tillräckligt många utredningar, vi slutligen få en utredning, som pekar åt det håll jag vill, och då får den utredningen också komma med de detaljer, som jag nu antingen inte vill lägga fram eller inte kan lägga fram.» Det är verkligen hårt, att när man står med en så pass grundlig utredning, som riksgäldsfullmäktige här verkställt, få en så pass ytlig reservation som den ärade reservanten här framlagt och få taga emot den förebräelsen, att man själv visat brist på grundlighet och visat ytlighet, och jag nödgas på mina kollegers inom riksgäldsfullmäktige och egna vägnar tillbakavisa den förebräelsen.

Den ärade reservanten sade, att detta var ett bevis på omöjligheten för ett ämbetsverk att reformera sig själv, och han citerade på slutet en gammal sentens, i det att han sade, att genom ett uppskov är allt att vinna, men intet att förlora. Vi ha inte alls sett i reservationen, vad det skulle vara att vinna, men säkert är, att det skulle ur arbetssynpunkt för riksgäldskontoret vara åtskilligt att förlora på ett uppskov. Jag skall emellertid i anledning av hans uttalande, att det visat sig så svårt för ett ämbetsverk att reformera sig självt, å andra sidan citera ett gammalt ordspråk, som säger, att det är egentligen ingen som vet, var skon klämmer utom den, som själv bär den. Och det är nog inte så förfärligt lätt för den, som inte deltagit uti arbetet inom riksgäldskontoret, att tillfullo bedöma arten och omfattningen av de arbeten, som där utföras och hur stor arbetskraft som där kräves. I detta fall ber jag få erinra kammaren om att vi ha en institution här i landet, som kallas för löneregleringskommittén som brukar vara synnerligen nogräknad i sådana här avseenden. Litet var har kanske haft tillfälle att någon liten smula knorra över vår löneregleringskommitté och tycka, att den är en smula njugg. Här har löneregleringskommittén efter prövning därav ansett sig för sin del kunna i all huvudsak biträda det förslag riksgäldsfullmäktige efter den av riksgäldsfullmäktige verkställda utredningen ha kommit till.

Här är ingalunda frågan om att tillskapa ett nytt ämbetsverk. Här är fråga om att bibehålla en institution, som funnits länge, men icke att bibehålla den på grund av tradition, icke att söka hålla den tillbaka på grund av vad den ursprungligen, en gång i tiden, med

hänsyn till de krav som då ställdes på den institutionen, varit, utan här är meningen, att även denna institution skulle kunna motsvara de den nya tidens krav, som tid efter annan ha ställts på den. Det är detta, som riksgäldsfullmäktige har låtit sig angeläget vara att söka åstadkomma, och det är detta, som bankoutskottet har uppskattat och velat stödja riksgäldsfullmäktige uti.

Det är heller — det kan jag försäkra — inte meningen att införa någon byråkrati uti riksgäldsfullmäktige. Vi äro nog ganska övertygade allesamman om att detta skulle vara till hinder för det arbete, som där bedrives, i stället för till någon som helst nytta, men byråkrati och en ordentlig uppdelning utav de olika arbetsgrenarna, en ordentlig organisation, äro ingalunda detsamma. Den ärade reservanten tog ett exempel från det privata affärslivet för att, som han väl avsåg — och det återfinnes också i hans reservation — visa, hur galet man bär sig åt, när man inom en statsinstitution skulle ordna sådant här, och visa, att man borde taga exempel från det praktiska affärslivet. Det är alldeles riktigt, det bör man göra, så snart som exemplet kan tagas, utan att likheten kommer att halta alltför mycket, men det gör den i detta fall. Exemplet var, att ett enskilt företag upplägger ett obligationslån, och då går detta enskilda företag till sin bankir och låter honom ordna med försäljningen av obligationerna liksom han sedermera också får ordna med inlösningsen av förfallna obligationer och infriandet utav kuponger. Han är i detta avseende ombud för detta industriföretag. Men jag känner inte något sådant industriföretag, dit han inte sedermera får redovisa samtliga dessa inlösta kuponger och obligationer och dit han inte återställer dem uti infriat skick, och jag vet inte heller något industriföretag — jag känner kanske inte så många som den ärade reservanten — där man icke känner ansvaret kräva, att man inom dess eget kontor eller egen byrå kontrollräknar dessa infriade kuponger och obligationer. Riksgäldskontoret har i detta avseende en enklare och bekvämare ställning. Beträffande *alla* de obligationer och kuponger, som redovisas direkt till riksgäldskontoret, gäller, att en sådan dubbel kontroll icke behöver äga rum och alltså inte heller personalen sysselsättas två gånger med ett arbete, som kan göras en gång med uppräkningsen av obligationerna och kupongerna. Detta gäller beträffande dem som inlösas direkt av riksgäldskontoret. En överflyttning av denna kupong- och obligationsinlösning till riksbanken skulle givetvis medföra, att riksbanken på grund av sitt ansvar i sådant fall gentemot riksgäldsfullmäktige, nödgades att uppräknas och kontrollera alla dessa obligationer och kuponger, och sedermera måste de ju, då riksgäldsfullmäktige äro ansvariga för lånet, redovisas till riksgäldsfullmäktige. På grund av riksgäldsfullmäktiges ansvar emot staten kunna riksgäldsfullmäktige sedermera icke undgå att inom riksgäldsfullmäktige låta uppräknas och kontrollera alla dessa obligationer och kuponger för att sedermera på lämpligt sätt makulera dem. En sådan ordning skulle medföra ett dubbelarbete där arbetet nu är förenklat.

Föregående talare ha slutat sina anföranden med ett: »jag skall inte vidare förlänga debatten», och jag torde, ehuru jag kan instäm-

*Ang. omorgu-
nsation av
riks-gäldskon-
toret m. m.*
(Forts.)

Ang. omorga-
nisation av
riksgäldskon-
toret m. m.
(Forts.)

ma med den ärade talare, som förde majoritetens i bankoutskottet talan, i hans yttrande att här vore mycket att tillägga, nu nödgas komma till samma slut, då jag förstår, att kammaren inte kan vara intresserad av att längre debattera denna fråga.

Jag skall därvid dock, med hänsyn till den omständigheten, att reservanten här är beredd att trasa sönder hela detta förslag utan att sätta något som helst annat i stället, endast uttala den förhoppningen, att ej något så ytligt, som denna reservation är, måtte komma att inverka på kammarens beslut i denna fråga. Jag vill fasthålla uttala den förhoppningen, att den förståelse för riksgäldskontorets betydelse, omfattning och verksamhet, som gjort sig gällande inom bankoutskottet, i icke mindre mån måtte vara till finnas även i riksdagens andra kammare.

Jag anhåller, herr talman, att med tacksamhet för det resultat, vartill bankoutskottet i denna fråga kommit, få yrka bifall till utskottets nu förevarande framställning.

Herr A d e l s w ä r d: Jag skulle med skäl kunna börja, där jag och andra talare ha slutat, nämligen med att uttala en önskan att icke förlänga denna debatt, så långt som tiden nu är framskriden. Men kammaren torde finna, att efter det bemötande, jag här fått på mitt yttrande av de två sista ärade talarna, är det nästan omöjligt för mig att icke ge några ord till svar.

Vad min ärade bänkamrat herr Vahlquist beträffar, ansåg han, liksom för övrigt naturligtvis den siste ärade talaren, att min reservation visserligen var lång, men såvitt de kunde fatta egentligen ingenting innehöll. Herr Vahlquist begagnade sig av denna sin uppfattning för att i sitt anförande egentligen bemöta herr Östbergs reservation hos riksgäldsfullmäktige i stället för min reservation mot bankoutskottet, och han påpekade därvid några yttranden av f. d. riksgäldsfullmäktigen Östberg, däri denne talar något om förändring av hela denna institution, något som han likvisst icke direkt förordat. Herr Vahlquist påpekade — och det med rätta, det ber jag få betona — att jag började min reservation med ett uttryckligt uttalande, att jag icke önskar någon förändring med avseende på riksgäldsfullmäktiges konstitutionella ställning. Jag tycker sålunda att det är ett egendomligt sätt att bemöta min reservation, att just ta upp den punkten i herr Östbergs reservation, ifråga om vilken jag för min del gör ett undantag. Då jag talar om riktlinjerna i herr Östbergs reservation, talar jag om organisationen av riksgäldsfullmäktige och icke om deras konstitutionella ställning.

Vidare säger herr Vahlquist — och jag bemöter härvid samtidigt den siste ärade talaren, som var inne på samma sak — varför kan icke detta bli ett ämbetsverk, som icke är byråkratiskt? Ja, detta blir nästan en strid om ord. Jag känner knappast till ett ämbetsverk, åtminstone icke i detta land, vilket icke är byråkratiskt, och såsom detta ämbetsverk nu skall organiseras eller såsom ett typiskt statens ämbetsverk i alla avseenden, begriper jag icke, hur det skall kunna bli ett ämbetsverk, som icke är byråkratiskt.

Det är även en annan sak, som dock knappast är något att bemöta. Herr Vahlquist ville nämligen antyda, att jag icke uttalat min mening inom bankoutskottet, utan kom här med en reservation, som är för honom och utskottet obekant. Menar han verkligen, att jag icke skulle ha deltagit i detta ärendes behandling inom utskottet, är jag verkligen förvånad över, hur herr Vahlquist kunnat komma med en sådan insinuation, eller vad jag skall kalla det för. Herr Vahlquist vet liksom alla kammarens övriga ledamöter, att jag den sista tiden suttit i ett annat utskott, nämligen första särskilda utskottet, och man kan ju icke vara närvarande i två utskott på en gång. Men bankoutskottet har visat mig det tillmötesgåendet att icke företaga detta ärende till huvudbehandling förrän en dag, då jag kunde vara närvarande, och jag deltog ganska livligt i debatten under hela förmiddagen, och det förvånar mig, att herr Vahlquist icke alls erinrar sig detta. Jag skulle ju kunna ha trott, att han själv måhända icke var närvarande den dagen, om jag icke just minns — jag tror, att det var vid det tillfället — hurusom han uttalade ett ganska stort missnöje över den svaga utredningen, och om jag icke missminner mig alltför mycket, hörde han till dem, som i likhet med mig och många andra ansågo, att den utredning, som vi sålunda fått, i själva verket icke avsåg, vad vi egentligen önskade, utan något annat. Sålunda måste väl herr Vahlquist vid det tillfället ändå ha varit närvarande. Han var, såsom jag sade, under åtminstone någon period av diskussionen ganska missnöjd med denna utredning, fastän han nu tycker, att det är alldeles orimligt, att jag nu ifrågasätter, att den skall göras om, förnyas eller tillökas för att bli en sådan uredning, som vi från början avsågo.

Med detta tror jag mig i huvudsak ha svarat på vad herr Vahlquist yttrade.

Vad beträffar min andra bankkamrat — ty jag har ju mina motståndare på Östgötabanken — kan jag icke låta bli att säga, att jag tycker, det hans uttalande gav ett starkt intryck av, att den ärade talaren ordade något mycket i egen sak. Det är ju icke så underligt naturligtvis, att han, som själv är ledamot av riksgäldsfullmäktige och som tagit, tror jag, en verksam del i det föreliggande förslagets utarbetande, här finner sig mycket illa berörd av att man vågar göra någon anmärkning mot detsamma.

Jag kan icke finna annat, än att det sätt, varpå han upptagit denna min kritik, vilken jag tycker är på det hela taget både hovsam och saklig, ytterligare bestyrker vad jag här tillät mig påpeka, nämligen att det är synnerligen svårt för ett ämbetsverk att reformera sig självt, därför att det är mycket svårt för en medlem därav, att kunna se något annat, än vad han bitit sig fast vid och tror vara det enda rätta.

Emellertid anförde den ärade talaren en annan sak, som jag icke kom att särskilt omnämna i mitt förra anförande, men som jag tillåter mig att här något uppehålla mig vid. Det har nämligen icke blott varit riksgäldsfullmäktige, utan även en medlem från riksbanken och en medlem från statskontoret, som varit med om

Ang. omorga-
nisation av
riksgäldskon-
toret m. m.
(Forts.)

detta förslags utarbetande. Herrarna ha kanske läst dessa båda medlemmars yttranden, som icke äro långa och icke heller så värst innehållsrika; dessa ha, såsom den ärade siste talaren mycket riktigt sade, ingalunda gått på djupet i frågan. Om vi se efter vad de egentligen yttat sig om, finna vi, att det är lokalfrågan och kostnadsfrågan. De ha sålunda sagt, att om en ändring i detta fall skall ske, behövas de och de lokalerna för ämbetsverket, och ha vidare förklarat, att kostnaden efter denna ändring icke kommer att bliva nämnvärt större, än vad den nu är, ty det ämbetsverk, som skall ombesörja det arbete, som det här gäller, kostar lika mycket på den ena platsen som på den andra. Det må nu vara så, att dessa personer rätt fattat sin uppgift, då de utgått från att riksgäldsfullmäktige icke begärt, att de skulle yttra sig om något annat.

Vad själva huvudorsaken beträffar, så sade den siste ärade talaren i ganska häftig ton, att jag här kommit med min reservation utan att ge anvisning om, vad jag ville ha i stället. Jag får verkligen säga, att det icke är riktigt rätt att uttala sig på det sättet. Jag har här i mitt förra anförande två gånger betonat, vad det är, som jag egentligen avser, och vad det är, som bankoutskottet begärde att få utrett. Bankoutskottet begärde en utredning icke angående organisationen av riksgäldsfullmäktiges och riksgäldskontorets *nuvarande verksamhet* antingen oförändrad eller eventuellt i viss mån utvidgad, utan utskottet har, såvitt jag förstätt, begärt en utredning rörande *verksamhetens omfattning*, och jag vågar påstå, att den saken är ytterst litet berörd i den nu föreliggande utredningen. Men när jag nu avger en reservation och anmärker mot denna så ofullständiga utredning samt säger, att jag vill se en utredning rörande frågan om att på bästa sätt ordna riksgäldsfullmäktiges arbete och angående omfattningen av detsamma, då invänder man mot mig, att om jag vill avgiva en reservation, skall jag komma med ett fullkomligt organisationsförslag till denna verksamhets ordnande på annat sätt. Om jag undantager den ärade kammarledamoten herr Fabian Månsson, tror jag icke, att det är någon av oss, som skriver reservationer av den omfattning, att de tillgodose sådana krav, som att man skall komma med ett fullständigt organisationsförslag, när man gör en anmärkning mot en viss ifrågasatt organisationsplan, som man icke finner vara den lämpligaste. Något sådant tror jag verkligen icke behöves. Jag har ju här icke begärt annat än en förnyad utredning, vilken jag tror skulle ganska lätt kunna göras, och vidare är jag ju försvarad med, att jag pekat på den något så när fullständiga utveckling av ämnet, som blivit gjord i riksgäldsfullmäktigen Östbergs reservation, och jag skulle här endast ha haft att i mångt och mycket upprepa vad han sagt utom just i avseende å den konstitutionella sidan av frågan.

Den föregående ärade talaren har här hänvisat till löneregleringskommittén, och han ville genom att åberopa dess uttalande få ett stöd för sin uppfattning. Men andra kammarens ledamöter veta ju, att löneregleringskommittén i regel tar organisationsfrågor från en ytterst formell sida. När nu detta organisationsförslag av riks-

gäldsfullmäktige med utgångspunkt från, att det skulle vara ett visst verksamhetsområde, framlades för lönerogleringskommittén, hade denna ingen anledning att ingå på en sådan utredning som den, jag här åsyftat och vilken det var riksgäldsfullmäktiges sak att göra. Detta kunde man ju icke begära av kommittén, och därför är dess uttalande i saken enligt mitt förmenande icke i detta fall något att fästa sig vid.

Jag skall icke upptaga tiden med det exempel, som jag i mitt första anförande tillät mig framhålla och som var hämtat ur det praktiska livet. Den siste ärade talaren ansåg ju detta exempel vara alldeles obefogat, och sökte å sin sida genom en del exempel visa riktigheten av sin uppfattning. Jag tror dock icke, att han har rätt härvidlag. Jag vill här blott helt enkelt säga, att om ett enskilt industriföretag eller större affärsföretag har många och stora lån, ha de sannerligen icke någon avdelning på sitt kontor, där de ha någon bankverksamhet för den saken. Det skulle föra mig för långt att här gå in på frågan om kupongräkning och sådant, men jag försäkrar herrarna, att denna sak kan göras precis lika bra i riksbanken som i riksgäldskontoret.

Slutligen sade den ärade ledamoten av riksgäldsfullmäktige, att det är just de, vilka skon klämmer, det är dessa, som bäst veta vad som egentligen brister härvidlag. Ja, det må vara sant, men det återstår alltid, att dessa ha svårt att utan förutfattad mening se på saken. Det är ju rent mänskligt, att man är mer eller mindre bunden av förutfattade meningar och vanor och att man därför har svårare att se något längre, när det gäller en grundlig ändring av ens vanliga arbete.

Jag skall icke upptaga tiden längre. Jag vill blott, då man nu gjort en sådan anmärkning mot reservationen, som här framkommit, säga, att man enligt mitt förmenande är berättigad att avgiva en reservation med de hänvisningar rörande principalsaker, som jag här framställt, utan att man skall kräva, att ett i detalj utarbetat organisationsförslag skall framläggas.

Jag har sålunda all anledning, herr talman, att fortfarande yrka bifall till reservationen.

Herr Palmstierna: Den siste ärade talaren har här gång på gång återkommit till, att detta ämbetsverk icke kan reformera sig självt. Jag vill då säga, att jag är ju jämförelsevis ny uti ifrågasvarande ämbetsverk och kan väl därför få anses ha gått förutsättningslöst till detta arbete.

Beträffande talet om den ofullständiga utredning, som här blivit gjord, vill jag nämna, att jag har åtminstone för min del med stort intresse och allvar deltagit i arbetet på denna mycket viktiga frågas lösning på ett lämpligt sätt, och jag tror, att var och en, som tar del av utredningen, skall kunna säga, att den åtminstone är samvetsgrant gjord. Det visar sig också, att den så var, av den utskottsbehandling, som kommit frågan till del. Jag förstår mycket väl, att man på skilda håll kunde ha hyst en ganska stor tvekan, men medan

Ang. omorga-
nisation av
riksgäldskon-
toret m. m.

(Forts.)

man inom utskottet ingående behandlade denna fråga, kommo, såsom vi hörde av herr Vahlquist, meningarna att så småningom samla sig, och förutom av de socialdemokratiska ledamöterna delades riksgäldsfullmäktiges uppfattning i frågan även av utskottets övriga medlemmar, med undantag av herr Adelswärd, vilken ensam står såsom reservant i detta ärende. Det var efter ganska moget övervägande, som man ansåg sig böra tillstyrka detta förslag, där man onekligen har klart och bestämt lagt in linjerna på en annan väg än den, på vilken man förra året trodde sig möjligen kunna komma fram.

Jag vill vidare med några ord beröra själva kärnpunkten i detta problem. Baron Adelswärd sade, att vi frångå den ursprungliga uppgiften för riksgäldskontoret och skapa ett *nytt ämbetsverk*. Jag vill emellertid förklara såsom min mening, att man kan inte ta på denna fråga så, som han ansåg, att man borde göra. Livet självt skapar nya uppgifter, och så är det också i detta fall. Vi leva icke nu under samma förhållanden, som då denna institution »ursprungligen» kom till. Nu upptager riksdagen nya lån varje år i oerhörd utsträckning. Vi ha en miljardskuld att förvalta, och vi kunna nu omöjligen gå tillbaka till de »ursprungliga» förhållandena i den mening, som baron Adelswärd talade om.

Jag vill dessutom säga, att vi numera blivit i hög grad hänvisade till den inhemska marknaden, i olikhet med vad som tidigare var fallet; även i detta avseende har således en högst betydande förändring inträtt. Det gäller icke att skapa ett nytt ämbetsverk, utan frågan är, om man, såsom baron Adelswärd vill, skall taga bort de nödiga arbetskrafter, som behövas för fullgörandet av detta mycket viktiga uppdrag.

Vad är det då, som baron Adelswärd vill. Ja, det finnes ett positivt inlägg från hans sida, men detta ber jag att få varna för. Han säger nämligen, att vi skola sköta denna angelägenhet på samma sätt, som den skötes av ett enskilt affärsföretag, som har sin bank, till vilken den kan vända sig och som sköter om hela affären. Nej, jag tackar! Detta är den rakt motsatta vägen till den, som vi här böra gå. Det skall icke vara så, att ledamöterna i riksgäldskontoret vända sig till sina banker eller bankkonsortier i och för denna sak. Den ärade talaren sade ju icke precis, att han menade detta, men det går därhän i alla fall, om man följer hans väg, vilket jag skall be att få visa. Om det sitter ett fåtal deputerade utan några krafter bakom sig, utan något ämbetsverk, som kan sköta det hela, så måste de ju bli beroende av den redan organiserade penningmarknaden. Vad jag anser såsom den stora nutidsuppgiften för riksgäldskontoret, det är, att riksgäldskontoret frigör sig och *själv organiserar den inhemska marknaden* i största möjliga mån och att den koncentrerar det hela kring statsskuldboken. Ser man uppgiften på det sättet, då förstår säkerligen en var, att det är en nödvändighet att förse riksgäldsfullmäktige och riksgäldskontoret med erforderliga arbetskrafter. Detta är en helt annan väg än den, som baron Adelswärd vill följa och vilken jag vill bestämt varna för att man nu beträder, då man på det sättet desarmerar riksgäldskontoret i förhållande till

det starka bankväsendet. Det är från denna utgångspunkt, som man bör bedöma den föreliggande frågan.

Till sist vill jag framhålla, att det för närvarande väl torde vara den mest olämpliga tiden av allt att vidtaga något sådant, som reservanten föreslagit, då ju riksgäldskontoret har stora och tyngande uppgifter på grund av de nya lån, som upptagas, och detta år kommer att ytterligare belasta riksgäldskontorets arbetsbörda i detta avseende.

Jag ber vördsamt att få hemställa, att kammaren måtte biträda det slut, som utskottet här kommit till.

*Ang. omorga-
nisation av
riksgäldskon-
toret m. m.
(Forts.)*

Herr V a h l q u i s t: Herr talman! Jag anser det vara min skyldighet att yttra ett par ord, då jag finner, att baron Adelswärd missuppfattat åtminstone mitt yttrande om hans närvaro inom utskottet. Vad jag i det avseendet yttrade var icke sagt såsom något klander, ty jag vet likaväl som kammarens övriga ledamöter, att han varit upptagen i första särskilda utskottet och att han ju icke gärna kan vara på mer än ett ställe. Men vad jag sade var, att baron Adelswärd endast hade varit närvarande vid första sammanträdet, då vi behandlade denna fråga, och att jag beklagade, att det icke varit möjligt för honom att vara närvarande alla de gånger vi hade detta ärende före, ty det skulle ju för oss ha varit gott att ha en rådgivare, som kanske kunnat leda oss in på ett annat organisationsförslag än det nu föreliggande. Det var således icke alls någon insinuation, som jag här ville göra, såsom baron Adelswärd angav.

För övrigt vill jag ännu en gång betona, att de båda sakkunniga som varit tillkallade såväl från statskontoret som riksbanken, ifråga om alla de delar av rörelsen inom riksgäldskontoret, vilka kunde tänkas överflyttas till vare sig statskontoret eller riksbanken, slutat sina uttalanden därmed, att de för sin del icke finna anledning att tillstyrka någon förändring i riksgäldskontorets verksamhetsområden, utan de ansluta sig till det förslag, som fullmäktige nu in pleno ha avgivit.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talman givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herr Adelswärd avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Den av utskottet i förevarande utlåtande gjorda anmälan lades till handlingarna.

§ 15.

Föredrogos vart för sig bankoutskottets utlåtanden och memorial:

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring

i gällande grunder för pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring i gällande grunder för pensionering av arméns befäl och underbefäl med vederlikar samt angående tiden för avgång ur tjänst; och

nr 52, angående vissa ändringar i bankoreglementet och i avlöningsstaten för riksbanken.

Vad utskottet i dessa utlåtanden och memorial hemställt blev av kammaren bifallet.

§ 16.

Ang. uppförande vid Alnarps egendom av en institutionsbyggnad för ärftlighetsforskning.

Härefter förelåg till avgörande jordbruksutskottets utlåtande, nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande vid Alnarps egendom av en institutionsbyggnad för professor N. H. Nilsson-Ehles ärftlighetsforskning m. m.

I en till riksdagen den 10 april 1917 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 182, hade Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva,

dels att av uppkommande vinst å rörelsen vid Alnarps egendom finge användas ett belopp av högst 73,000 kronor till uppförande å egendomen tillhörig mark av en institutionsbyggnad med nödig utrustning för professor Nils Herman Nilsson-Ehles ärftlighetsforskning, med rätt för Kungl. Maj:t att, i den mån så funnes erforderligt, härtill förskottsvis av tillgängliga statsmedel anvisa nödigt belopp mot ersättande av framdeles inflytande vinstmedel från nämnda egendom;

dels ock att årligen från institutionens trädande i verksamhet finge för bestridande av utgifter vid densamma av Alnarps egendoms medel utgå ett belopp av högst 3,500 kronor.

Utskottet hemställde, att förevarande proposition ej måtte av riksdagen bifallas.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herr *Linders*, som ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och

av herr *Hamilton*.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, yttrade:

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet *Dahlberg*:
Herr talman, mina herrar! För kammarens medlemmar torde den stora betydelsen av professor Nilsson-Ehles verksamhet vara väl känd, och icke minst under dessa tider torde kammaren och det svenska folket över huvud taget ha all anledning att i hög grad uppskatta

denna verksamhet. Riksdagen har ju tidigare under detta år visat detta sitt värdesättande genom att bifalla Kungl. Maj:ts proposition om en personlig professur i ärftlighetslära år Nilsson-Ehle vid Lunds universitet från och med år 1918. I denna proposition förmåles, att Lunds universitets naturvetenskapliga sektion hade vidtagit anordningar, för att Nilsson-Ehle skulle kunna beredas ett institut, i vilket han kunde fortfarande bedriva sina forskningar, vilket institut var avsett att förläggas till Alnarps lantbruksinstituts egendom, och det omtalades även, att styrelsen för Alnarps lantbruksinstitut för sin del givit sin anslutning till detta förslag. Vidare sades i denna proposition, att framdeles under riksdagen skulle göras en särskild framställning angående de anordningar, med hänsyn till detta instituts förläggande till Alnarp, vilka det vore meningen att vidtaga, och det är propositionen därom, som kammaren nu har att avgöra. Den befinnes ha blivit av jordbruksutskottets avstyrkt, ehuru icke enhälligt, ity att vissa ledamöter, däribland utskottets ordförande, reserverat sig till förmån för den kungl. propositionen.

Ang. uppförande vid Alnarps egendom av en institutionsbyggnad för ärftlighetsforskning.

(Forts.)

Jag vill säga, att jag för min del blev överraskad över detta avstyrkande utlåtande; jag hade nämligen föreställt mig, att ett dylikt instituts förläggande till Alnarp utav riksdagen skulle fattas såsom en ganska självklar konsekvens av dess tidigare beslut om den personliga professuren vid Lunds universitet, och jag hade därvid även anledning fästa mig vid den omständigheten, att samtliga de sakkunniga myndigheterna, nämligen den naturvetenskapliga sektionen i Lund, Alnarpsstyrelsen, lantbruksstyrelsen samt även utsädesföreningens styrelse i Svalöv hade uttalat sin anslutning till institutets förläggande till Alnarp.

De skäl, vilka utskottet framlagt äro tvenne: det ena skälet skulle jag vilja benämna det större och principiella, det andra är av mera partiell eller tillfällig natur. Det större skälet ligger i utskottets uttalande, då utskottet säger: »Utan att ingå på ett bedömande av de fördelar, som den ifrågasatta anordningen skulle kunna medföra, vill utskottet påpeka, att verksamheten ifråga hittills på ett synnerligen framgångsrikt sätt bedrivits vid Svalövsanstalten, och håller utskottet före, att en överenskommelse med nämnda anstalt rörande professor Nilsson-Ehles praktiska verksamhets utövande vid samma anstalt även i fortsättningen torde vara önskvärd. Ur dessa synpunkter synes det utskottet ägnat att väcka betänksamhet att såsom Kungl. Maj:t nu föreslagit så nära den med statsmedel uppehållna Svalövsanstalten inrätta en helt ny statsinstitution avsedd att fylla i stort sett enahanda behov som den förra.»

Det andra skälet, det mera tillfälliga, ligger i utskottets uttalande, att »de för närvarande höga prisen å byggnadsmateriel påkalla, att staten icke nu utan trängande skäl igångsätter byggnadsföretag av den omfattning, varom här är fråga».

Vad nu först angår det större, det principiella skälet, så är det ju främst att märka, att utskottet icke ingått i bemötande av de skäl till förmån för Alnarp, vilka av de hörda myndigheterna och av

Ang. uppförande vid Alnarps egendom av en institutionsbyggnad för ärftlighetsforskning.
(Forts.)

Kungl. Maj:t blivit anförda. Då emellertid här är fråga om ett för en banbrytande vetenskapsman särskilt avsett institut, ett institut, som bör anordnas på sådant sätt, att det skänker den största möjliga trygghet och säkerhet, för att landet skall kunna på bästa möjliga sätt tillgodogöra sig denne professors personliga insats, har jag ansett det vara av betydelse, att professor Ehles egen mening bleve inhämtad, så att man fick klarhet, hur han själv ställer sig till det uppslag, som utskottet här antytt, nämligen att utbyta Alnarp mot Svalöv. Ehle har på min förfrågan lämnat ett svar, vilket synes mig på ett synnerligen uttömmande och klarläggande sätt framställa samtliga de skäl, som kunna sammanfattas till förmån för Alnarp i stället för Svalöv. Jag skall be att få citera en del av de punkter, som Ehle där anført.

För det första framhåller han, att avståndet mellan Lund till Åkarp, där Alnarp ligger, blott är 10 å 15 minuters järnvägsresa. För att komma till Svalöv åtgår en timme. Det är således en mycket betydande skillnad både i tid och kostnad. För min egen del, säger professor Ehle, kunde ju visserligen denna skillnad ej anses betyda så mycket, men då institutionens huvuduppgift är att stå i universitetsundervisningens tjänst och möjligheter böra finnas för studerande till egna försök, icke blott till studier utan även för självständiga, vetenskapliga undersökningar på ärftlighetslärans område, så måste det anses mycket oändamålsenligt att ej ha institutionen nära Lund. De studerande böra ju bo i Lund eller eventuellt Malmö, och till Alnarp är ju knappast mera än en förstadsresa, men att för dem resa så långt som till Svalöv blir så stor tidspillan och dessutom kostnader, att det hela svårigen låter sig göra. Däremot får det anses som mycket ändamålsenligt, att institutionen förlägges till Alnarp i stället för vid Lund, enär det hela blir för staten billigare och samtidigt ändamålsenligare, beroende på dels att Alnarp är statens egendom, dels bättre möjligheter för försökens praktiska utförande med hänsyn till arbetsfolk och dels kontakt med det praktiska lantbruket, vilket i hög grad måste befördra institutionens uppgift, såsom också framhållits av universitetet.

Vidare säger professor Ehle: »Genom institutionens förläggande till Alnarp kan den även direkt användas i lantbruksundervisningens tjänst, på sätt Alnarpsstyrelsen framhåller. Det blir då tillfälle till *ständiga* iakttagelser för studerande vid Alnarps institut i samband med lätt anordnade demonstrationer på lämpliga tider. Alnarps elever göra varje år en studieresa, då även Svalöv besökes. Studieresor i all ära, men vad blir behållningen av ett par timmars besök, där en massa saker på en gång skola ses? När materialet finnes på platsen, är tillfälle till iakttagelser i lugn och ro — de intresserade söka sig dit vid lediga stunder, och de kunna då också få tillfälle till *grundliga* studier.»

Vidare erinrar han om följande. Den personliga professurens och institutionens uppgift är icke blott att gagna den teoretiska ärftlighetsvetenskapen utan lika mycket *dess praktiska tillämpning*, icke blott på jordbrukets utan även på trädgårdsskötselns — som

ar för år blir viktigare i vårt land — område. Dessutom är det även för djuraveln av vikt att noga följa ärftlighetsvetenskapens utveckling, dess praktiska tillämpning således, vilket är detsamma som växtförädlingen i dess helhet, samt djurförädlingen. För att framgångsrikt kunna verka på alla dessa praktiska områden såsom verkställare av någon gren av förädlingen, är det av stor betydelse att ha såväl vetenskaplig akademisk utbildning som utbildning t. ex. i praktiskt lantbruk. Mera än en gång ha vi, säger professor Ehle, på Svalöv diskuterat önskvärdenheten av att blivande ledare av förädlingsgrenar utom vetenskaplig bildning även hade genomgått lantbruksinstitut. Genom kontakt med blivande agronomer på Alnarp — som numera ej sällan bedriva akademiska studier — blir det givetvis lättare än blott genom tillgång till akademici att uppspara de rätta männen med begåvning, duglighet och levande intresse, som i en framtid skola vidare utveckla vår växtodling och djuravel genom förädling, — liksom å andra sidan studerande från universitetet genom kontakten med Alnarp, där väl att märka både lantbruk och trädgårdsodling äro representerade, å sin sida spurras till praktisk tillämpning av vetenskapen och detta på ett mera allsidigt sätt än i förbindelse med Svalöv. Ärftlighetsinstitutionen blir genom förläggande till Alnarp en statens egendom. På Svalöv äger staten varken jord eller byggnader, då däremot Alnarp är statens egendom.

Ang. uppförande vid Alnarps egendom av en institutionsbyggnad för ärftlighetsforskning.
(Forts.)

Vidare påpekar professor Ehle, att om anstalten förlägges till Svalöv, måste höjning av statens anslag till Sveriges utsädesförening förutsättas, enär försöksverksamheten i samband därmed kommer att ytterligare utvidgas. Så stor besparing med de årliga utgifterna kan därför ej gärna vara tal om genom förläggning till Svalöv. Byggnad torde däremot då kunna undvikas, och detta blir således då den enda behållningen, som icke synes kunna uppväga de fördelar av förläggning till Alnarp, som anförts.

Slutligen erinrar professor Ehle, att Alnarpsverksamheten kan bli en komplettering av arbetena på Svalöv. För vissa grenar av förädlingen, t. ex. värvete, är Alnarp avgjort lämpligare än Svalöv. Någon upprensning av samma arbeten som på Svalöv behöves således ingalunda komma i fråga, utan arbetena på Alnarp få i stället anses som en ändamålsenlig utvidgning av dem på Svalöv. Detta i all synnerhet, om professor Ehle bleve i tillfälle att använda sina nyaste på Svalöv uppdragna förädlingar vid de fortsatta arbetena på Alnarp, vilket kan ske, därest Alnarp, d. v. s. staten, snarast möjligt träffar överenskommelse rörande utlämning av och ersättning för de på Alnarp åstadkomna nya sorterna; i så fall torde allmänna svenska utsädesaktiebolaget, mot ersättning till Alnarp, böra få övertaga och sprida nyheterna, på samma sätt som det övertager Sveriges utsädesförenings stammar.

De skäl för institutionens förläggande till Alnarp, som professor Ehle anför, synes mig vara synnerligen vägande, och jag föreställer mig, att de böra anses förtjänta av det allra största beaktande.

Ang. uppförande vid Alnarps egendom av en institutionsbyggnad för ärftlighetsforskning.
(Forts.)

Vad därefter angår det andra skäl, som utskottet anfört, nämligen att man skulle undvika att belasta statsverket med byggnadsföretag under dessa exceptionellt dyra tider för en sådan verksamhet, så vill jag för det första erinra om, att detta hus icke är av någon stor omfattning och kostbarhet. Det beräknas kosta endast 73,000 kr. Och jag vill för min del säga, att för den händelse anslaget beviljas, kommer givetvis all omsorg att nedläggas på att i möjlig mån begränsa utgifterna vid institutionens uppförande.

I fråga om de möjligheter, som finnas till att åstadkomma besparing vid ett sådant uppförande, har även professor Ehle på min begäran sagt ett par ord. Han säger, att nedbringande av kostnaden torde ej kunna göras på annat sätt än genom lokalernas förminskning. I så fall bleve emellertid väsentligen endast plats för professor Ehles egna arbeten, ej för de studerandes, och därför vill han ej gärna reflektera på en förändring i form av inskränkning av byggnaden, om institutionens ändamål skall uppfyllas. Jag föreställer mig, att ingen kan med fog göra sig förhoppning om att byggnadspriserna under de närmaste åren skola i mycket avsevärd grad förändra sig och återgå till det normala. Följden av ett följande av utskottets råd i detta fall skulle således kunna bli, att institutionen bleve skjuten bort i framtiden, kanske rätt så många år eller i varje fall en icke oansenlig tid.

Då man gör sig den frågan, om ett sådant uppskov bör äga rum, skall jag be att såsom belysande för den ekonomiska frågan få citera ett ekonomiskt värdesättande av professor Ehles verksamhet, som jag påträffat i Lunds universitets naturvetenskapliga sektionens utlåtande, som finnes i statsverkspropositionen. Där framhåller sektionen, »att Nilsson-Ehle genom sina förbättrade sorter enligt föreliggande kalkyler höjt vetets kärnavkastning för Skåne med omkring 20 procent och för det övriga Sverige med omkring 10 procent samt för hela vårt land ökat avkastningen av havren med genomsnittligen 5 procent. Under normala år syntes denna skördeökning böra uppskattas till en merinkomst för det svenska lantbruket av bortåt 10 miljoner kronor».

Jag förmenar, att i belysning av de siffrorna, bör möjligheten att spara ett eller annat tusental kronor på denna byggnad icke få tillmätas någon avgörande betydelse. I stället för att fråga, huruvida vi må ha råd att uppföra detta institut åt professor Ehle synes mig tvärtom den frågan böra göras, om vi ha råd att uppskjuta uppförandet av detta för professor Ehles verksamhet oundgängligen nödvändiga institut. Jag tror den frågan bör nekande besvaras.

Jag tillåter mig således, herr talman, att på här anförda skäl hemställa, att kammaren ville bifalla Kungl. Maj:ts proposition i föreliggande ärende.

Herr Hamilton: Herr talman! Jag har i föreliggande spörsmål icke kunnat ansluta mig till utskottets beslut, utan har reserverat mig mot detsamma, och min reservation innebär samma yrkande, som

jag hade i utskottet, eller bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Skälen härför ha blivit så klart framställda av herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, att jag kan fatta mig helt kort. Det förefaller mig, att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag vore en helt naturlig följd av det beslut, som redan fattats av riksdagen rörande inrättande i Lund av en personlig professur för professor Nilsson-Ehle. Därjämte anser jag, att det vore olämpligt att förlägga hans verksamhet till det relativt avlägsna och på goda kommunikationer tämligen fattiga Svalöv, och vidare håller jag före, att de värdefulla arbeten, som utförts och för framtiden kunna tänkas bliva utförda av professor Ehle, böra tillgodogöras av en statens anstalt, och icke av ett enskilt bolag, som står i intimt förhållande till Svalövs utsädesförening. Jag finner därför att den anstalt, där professor Ehle bör förlägga sina vetenskapliga arbeten och utexperimentera på praktiskt sätt sina rön, bör vara Alnarp som därtill är synnerligen lämpligt.

Av dessa skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Jönsson i Fridhill instämde häruti.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Jag skall endast be att få säga några ord för att tillkännagiva, att jag kommer att rösta för Kungl. Maj:ts förslag. Jag var visserligen närvarande vid det utskottsplenium, där detta ärende behandlades, men jag har icke deltagit i den slutliga justeringen av detsamma.

Det kan icke behöva spillas många ord på denna sak, ty jag anser, att den talar för sig själv. Här föreligger möjligheten att till en av våra förnämsta läroanstalter på lantbrukets område knyta en vetenskapsman, som på ett visst område, på växtförädlingens område, har gjort svenska lantbruket så stora tjänster, att de knappast kunna över-skattas. Riksdagen skulle begå, jag vill nästan säga, ett oförlåtligt fel, om den i denna fråga följde utskottet. Genom att denna eminenta förmåga knytes till Alnarp, blir det också möjligt att på ett ännu bättre sätt än hittills tillgodogöra sig fördelarna av det vetenskapliga arbetet på särskilt växtförädlingens område, som är denne vetenskapsmans specialitet. När för några år sedan här i riksdagen förelåg förslag om att göra Svalöv till statsinstitution, så framhölls som ett av de starkaste skälen därtill, att man därigenom kunde på ett mera intimt sätt knyta till anstalten de vetenskapsmän, som voro anställda där. Nu är det möjligt att till en statsinstitution knyta en av våra allra främste vetenskapsmän på det område, det här gäller.

Ja, det är ju tillräckligt att hänvisa på vad som redan anförts av herr statsrådet, som påpekade den ökade avkastning av våra förnämsta sädesslag, som är en följd av professor Ehles forskning och vetenskapliga förädlingsarbete. Jag skall därför icke upptaga tiden längre, utan ber endast, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Med herr Nilsson i Tånga förenade sig herrar Nilsson i Linnäs och Thorsson.

*Ang. uppfo-
rande vid Al-
narps egendom
av en institu-
tionsbyggnad
för ärffilig-
hetsforskning.
(Forts.)*

Ang. uppförande vid Alnarps egendom av en institutionsbyggnad för ärffilighetsforskning.
(Forts.)

Herr Björck: Herr talman! Jag skall icke bli va mångordig, utan kan i det väsentliga instämna i vad från annat håll yttrats om önskvärdheten och nödvändigheten av det anslag, som här begärts. Det förefaller icke endast mig utan säkerligen också många andra underbart, att det från vissa håll reses motstånd, då det gäller att bevilja medel till detta institut åt en forskare, som riksdagen nyss varit med om att skänka en personlig professur. Det kan icke vara rimligt att, som utskottsmajoriteten på allvar söker göra gällande, hänvisa denne statstjänsteman till att vid en enskild institution, varest — som man mycket riktigt anmärkt — staten varken äger byggnader eller jord, bedriva sin vetenskapliga forskning och utöva sin lärareverksamhet. Med hänvisning till detta och de utomordentliga förtjänster, som från alla håll vitsordats rörande denne vetenskapsman, tror jag, att det icke endast här i landet utan långt utanför dess gränser skulle vara ägnat att väcka en mycket stor förvåning, om Sveriges riksdag vägrade att bevilja nödiga medel för att bereda de yttre betingelserna för fullföljandet av ett forskningsarbete, som utan minsta överdrift kan sägas vara ett av de främsta, som på detta område utförts i världen. Ingen har mig veterligen som denne man förstått att sammanjuta teori och praxis, att utnyttja teoretiskt vetenskapliga resultat på ett för det praktiska lantbruket synnerligen vinstgivande sätt.

Med denna motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

I detta anförande instämde herrar *Rydén* i Malmö, *Branting. Molin* i Dombäcksmark, *Olsson* i Rödningsberg, *Kristensson*, *Nilsson* i Kabbarp, *Widlund* och *Helger*.

Herr *Sommelius*: Herr talman! Då alla de, som yttrat sig, instämt i Kungl. Maj:ts förslag, och då sålunda ingen opposition däremot gjort sig gällande, så kunde det måhända synas överflödigt, att jag uttalar mig och upprepar de skäl, som av herr statsrådet och av min granne till vänster framhållits. Men då denna fråga intresserar mig, har jag icke kunnat nöja mig med endast ett instämmande, utan har velat förklara, att en nödvändig konsekvens av den åtgärd, som redan blivit vidtagen att tilldela professor Ehle en personlig professur i Lund, måste vara att giva honom det arbetsfält, som avses med det föreliggande förslaget. Utgifterna skulle ju bestridas genom den avkastning, som erhålles vid Alnarp, och jag förutsätter, att Alnarp har råd att betala.

Jag ber alltså att få hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Häruti instämde herrar *Larsson* i Säby, *Lübeck*, *Vahlquist*, *Kant*, *Pettersson* i Bjälbo, *Pålsson*, *Bengtsson* i Norup, *Gustafson* i Kasenberg, *Lithander*, *Nilsson* i Gränebo, *Johansson* i Brånalt, *Olsson* i Berg och *Hellberg* i Ljungskile.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på

avslag därå och bifall i stället till Kungl. Maj:ts i ämnet avlåtna proposition; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 17.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 197, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lagar om ändrad lydelse av § 23 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862, av § 5 mom. 2 e), § 20 och § 62 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 samt av § 6 mom. 1 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lagar om ändrad lydelse av §§ 17 och 32 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd den 21 mars 1862, av §§ 10 och 12, § 15 mom. 2, § 20 mom. 5, § 34 samt § 43 mom. 1 i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm den 20 november 1863 samt av §§ 7 och 16 i förordningen angående kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg den 5 maj 1882, dels ock tre inom riksdagen i ämnet väckta motioner;

från statsutskottet:

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående visst undantag från bestämmelserna för statens meddelande av sjöförsäkring mot krigsfara;

nr 175, i anledning av väckt motion om anslag till gäldande, helt eller delvis, av vissa till militärtjänstgöring inkallade personers utskulder och fattigvårdsavgifter;

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av ytterligare medel till restaurering av Ulriksdals slott;

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av överskott i djurgårdskassan till vissa byggnads- med flera arbeten vid Ulriksdals, Haga och Drottningholms slott m. m.; och

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärvande för statens räkning av vissa enskilda tillhöriga vattenfall i Motala ström m. m.;

från bankoutskottet:

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående sätet för likviderande av förfallen skuld å statslån till Norra Södermanlands järnvägsaktiebolag; samt

från jordbruksutskottet:

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående till anläggning av statsstuteri å Ottenby beviljat anslag m. m.;

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 52 och 104 §§ i stadgan den 9 november 1866 om skiftesverket i riket m. m.;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ströängars utbytande mot annan mark; och

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag huru förhållas bör med ströängar vid ägostyckning inom Västerbottens eller Norrbottens läns lappmark samt lag om förbud mot avsöndring av ströängar inom Västerbottens eller Norrbottens läns lappmark.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

§ 19.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att redaktör Gunnar Löwegren, Malmö, till följd av diffus inflammation av övre luftvägarna tills vidare är förhindrad att delta i riksdagsarbetet, intygas härmed.

Malmö den 22 maj 1917.

Sture Berggren,
leg. läkare.

§ 20.

Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr E k m a n, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att bland två gånger bordlagda ärenden följande måtte uppföras i följande ordning på morgondagens föredragningslista: först jordbruksutskottets utlåtande nr 86, därefter jordbruksutskottets utlåtanden nr 90, 91 och 92, därefter jordbruksutskottets utlåtanden n:ris 96, 97 och 98, därefter första särskilda utskottets utlåtande nr 4, därefter konstitutionsutskottets utlåtande nr 18, därefter statsutskottets utlåtanden från och med nr 168 till och med nr 179, därefter sammansatta stats- och lagutskottets nr 4 utlåtande nr 3 och samma utskotts utlåtande nr 4, därefter bevillningsutskottets betänkanden nr 53, 54 och 55 och bevillningsutskottets betänkanden n:ris 57 och 58, därefter bankoutskottets utlåtande nr 53 och bankoutskottets utlåtande nr 55 och därefter jordbruksutskottets utlåtanden nr 100, 101, 102, 103, 104 och 107, samt därefter övriga ärenden i den ordning, vari de finnas upptagna å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls av kammaren.

§ 21.

Ledighet från riksdagsgöröman beviljades herr *von Hofsten* under den 25 maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 11,59 e. m.

In fidem
Per Cronvall.
